משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה יומא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה יומא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-יומא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ה 7
משנה ז 7
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ז 14
פרק ג 15
משנה א 15
משנה ג 15
משנה ד 17
משנה ה 20
משנה ז 21
משנה ח 22
משנה י 22
משנה יא 24
פרק ד 30
משנה א 30
משנה ב 30
משנה ג 31
משנה ד 35
משנה ה 36
משנה ו 36
פרק ה 36
משנה א 36
משנה ב 41
משנה ג 42
משנה ד 43
משנה ה 43
משנה ו 44
משנה ז 44
פרק ו 44
משנה א 44
משנה ב 45
משנה ג 46
משנה ד 46
משנה ה 47
משנה ז 48
משנה ח 49
פרק ז 49
משנה א 49
משנה ג 50
משנה ד 50
משנה ה 51
פרק ח 58
משנה א 58
משנה ג 59
משנה ו 59
משנה ט 59

פרק א

משנה א

מפרישין כ"ג. כתב הרע"ב ז"ל והפרשה זו נפקא לן מדכתיב במילואים כו' עכ"ל. והיינו כרבי יוחנן:

וצריך לומר דאפי' לר"י אינה אלא אסמכתא בעלמא דקתני ומתקינין לו כהן אחר. ומדלא קתני אידי ואידי מפרישין. שמע מנה דהפרשה לא מעכבא. דאם איתא דילפותא גמורה היא דגמר ממילואים. הא ס"ל לר' יוחנן מילואים כל הכתוב בהן מעכב בהן כדאית' בגמרא. גם התו' כתבו דאסמכתא בעלמא היא מדהתם דם והכא מים. דאע"ג דאמרינן נכנסו מים תחת דם. היינו נמי משום דאינה כי אם אסמכתא:

וכן מוכח עוד מדאיתא בגמרא (דח"ב) רביעי למה לי הזאה כלל כו' אלא שבעה לבר מרביעי. ה"נ שבעה לבר משבת. ש"מ דלא בעי הזאה אלא משום ספיקא ולא דחי שבת כמו במילואים ודוק:

ללשכת פלהדרין. עיין על זה בגמרא דמכיל' (דף י"ט.) ובמדות פרק בתרא:

ומתקינין לו כהן אחר. פשיטא אירע בו פסול קודם לתמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר גמרא. פירש"י ז"ל שיעשה הוא תמיד של שחר בשמונה בגדים ויהא מחונך לכהונה גדולה קודם שתגיע עבודת יוה"כ. כלומר דבעינן עכ"פ משיחה או ריבוי בגדים יום אחד. כדאיתא בגמ' (דף ה.) ואין לו לעבוד עבודת היום. אם לא נתחנך תחלה לכ"ג שיצא מהדיוטות:

והא דלא קאמר מחנכין אותו בשמן המשחה. משום דתנא בבית שני קאי דלא הוה שמן המשחה. אי נמי אפי' בבית ראשון לא היו מושחין לכהן המשמש. שלא לזלזל בשמן המשחה משום עבודה דחד יומא. כיון דכשר לעבוד בריבוי בגדים בלבד. שזה וזה שווין בעבודת יה"כ. וכמו שביארתי עוד במקום אחר בס"ד:

ומכאן נ"ל תשובה לדעת הרז"ה ז"ל בעל המאור והעומדים בשיטתו האומרים שבטלו הפייסות ביוה"כ. לחושבם שאפילו עבודות לילה שבו אינן כשרות אלא בכ"ג. שאם כן תמה על עצמך כלום מחנכין בלילה. ואיך עבד זה העובד תחתיו כשאירע פסול בכ"ג קודם תמיד של שחר. שמתחנך בתמיד ע"י שלובש שמונה כדלעיל. ואין מושחין ולא מרבין בבגדים אלא ביום דווקא. כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' כלי המקדש. מעתה אם אירע בו פסול קודם לתרומת הדשן. היאך ישמש זה הנכנס תחתיו בהרמת הדשן (שהיא חינוכו) והיא ביוה"כ מחצות ודוק:

וסייעתא להרמב"ן ז"ל ודעמיה שכתבו שהיו מפיסין לתרומת הדשן ביוה"כ כמו בכל השנה. דהשתא ניחא דלא היה לובשן תחלה בלילה. ולא היה מתחנך כ"א בעבודות שבגופו של קרבן התמיד. (וכן הוא משמעות הלשון בודאי) שאינן אלא ביום לאחר שהאיר המזרח. ונכון הדבר בס"ד. עיין לקמן פ"ב מ"ב. ועמ"ש בס"פ ב' דמגילה:

שמא יארע בו פסול. בריש דמאי נתעורר בתי"ט בענין זה מדוע הוצרכו לכך. שהרי לא אירע קרי לכ"ג ביה"כ כמו ששנינו עשרה ניסים במס' אבות עכ"ל:

ויש עוד להקשות מה טיבו של נס זה. שהרי היו משמרין אותו. ולא הניחוהו לישן. שלא יבוא לידי טומאה. וכנראה שלא היה אפשר לו לבוא לידי קרי (אם לא במזיד ח"ו. ואטו ברשיעי כה"ג עסקינן). מאחר שנזהרין בו כל כך כדתנן הכא בפרקין. וקשיא נמי את"ק דמתקינין לו כהן אחר. למה ליה כולי האי כיון דלמיתה לא חייש. וטומאה נמי לא שכיחא גבי כ"ג. דהא עבדינן ליה תקנתא. שמעסיקין אותו ומונעין ממנו אכילה יתרה כדלקמן:

לכן נ"ל ליישב כל זה במה שנראה שכל הניסים ששנינו שהיו בבהמ"ק. לא הוו קביעי אלא במקדש ראשון. אבל בשני מתוך שרשעים היו (חוץ מעטים) חששו אולי לא יהיו נזהרין כראוי. ומצינו כמה ניסים שפסקו במיתת שמעון הצדיק [יומא דף ל"ו ע"א]:

עי"ל דלק"מ דאפי' תימא לא אירע לו קרי לעולם. חייש תנא דמתני' לשמא יארע בו פסול אחר. כענין בבנה של קמחית שסיפר עם גוי בשוק ונתזא צנורא עליו. [יומא דף מ"ז ע"א]. ובאמת בירו' איתא דפעם א' ראה קרי. א"כ גם תירוצי הראשון אמת:

אף אשה אחרת מתקינין לו. בגמרא דילן מפרשינן דמקדש לה ומגרש לה ע"ת כדאי' בסוגיא (דף י"ג) אבל בירו' מפרש מתקינין מזמינין לו אשה שאם תמות אשתו שיקדש את זו בו ביום. ואע"ג דקידושי אשה שבות הוא. [ביצה דף ל"ו ע"ב]. אין שבות במקדש. והביאוהו התו' וכתבו דפליג אתלמודא דידן:

ולענ"ד צריכין אנו לדברי הירו' לפי האמת דהיינו אליבא דרבנן דס"ל דאין מתקינין לו אשה אחרת. ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא דלא חיישי למיתה. הא מיהא מודו דבעינן קיומי לקרא דוכפר בעדו ובעד ביתו. על כרחך צ"ל דכי אתרמי דמייתא מקדש לאחריתא ביוה"כ כי היכי דלא ליקו בלא בית. דפשיטא דאין כהן אחר נכנס תחתיו. אא"כ אירע בו פסול בעצמו של כהן. ועוד אי מייתא נמי אשת הנכנס. מאי איכא למימר. הא פשיטא דצריך לקדש אחרת בו ביום. ולא חיישינן לשבות מטעמא דהירו'. וכדאי' בגמ' דילן פ"ק דביצה [דף י"א ע"ב] דבכהן העובד ודאי אין שבות במקדש. וטעמייהו דרבנן דפליגי אר"י. נ"ל משום דס"ל דמ"מ שבות הוא ודוק. ועמ"ש רפ"ה דביצה בס"ד:

משנה לחם

בלח"ש נ"ב (אחרי כמה שנים באו לידי ספר תשובות הרמ"ע. וראיתי (בסק"ב) שכתב שאין משיחתו דוחה שבת וי"ט. **וצריך** עיון מניין לו ז"ל. כי לא ראיתי עדיין דבר זה מפורש בשום מקום. **ואי** מסברא בלחוד. מהיכא פשיטא ליה. אטו מי עדיפא מטבילת האדם העולה מטומאתו לטהרתו. דאע"ג דבודאי מתקן גברא הוא. דלא סגי ליה בלא"ה. אפ"ה לית לן בה. ואמרינן אדם נראה כמיקר. הכא נמי נימא. דנראה כסך לתענוג. והא הכא לא תקוני כולי האי הוא. כיון דלא מעכב בו. לא כל דכן הוא דלשתרי בעלילה כל דהוא. דלא מיחזי כמתקן להדיא. **ותו** אפי' אי הוה ס"ד דלתסר כה"ג בעלמא בגבולין. הכא ודאי שאני. דמיהת שבות בעלמא הוא. ואין שבות במקדש בשבות קרובה. וצריכה כזו. אע"פ שאינה חובה. ודוק. משו"ה מסתברא דמיחוורתא כדאמרן בס"ד).

משנה לחם

שם צנורא עליו. נ"ב (שוב זכיתי ומצאתי ת"ל כדברי אלה מפורש באבות דר"נ (פל"ה) ושמחתי לראות שכיוונתי לאמת ב"ה).

משנה לחם

שם אמת. וגם אינו נמנע אפי' בצדיקים לראות קרי גם בהקץ. באיזה סבה עם היותה רחוקה וכי ההיא דתנן התם היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו. ועיין לח"ש פ"ה דאבות.

משנה ב

ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' עיה"כ שהקטרת קטורת והטבת נרות ביוה"כ אינן אלא בכ"ג. וכתב הכ"מ שנראה יצא לו זה מהא דתנן הכא שכל שבעת הימים מקטיר ומטיב כדי שיהא רגיל לעשותם ביוה"כ. ונפלאתי עליו בזה. דהא בהדיא תנינהו תרי זימני בסידרא דיומא לקמן פ"ג ופ"ז נכנס להקטיר ולהטיב. ועיין לקמן פ"ב מ"ב:

משנה לחם

ושאר כל הימים עפ"ב דחגיגה מ"ד. בתי"ט ד"ה ואין כ"ג מתלבש בכליו.

משנה ג

משנה לחם

פרים שנים. אחד של צבור לעולה. ואחד שלו לחטאת. **ואילים** שנים. אחד של צבור. והשני שלו. עולות. **כבשים** שבעה. כולם עולות. **והיו** שם עוד שעירים שלשה. אחד נעשה בחוץ ונאכל. ואחד בפנים ונשרף. וחברו משתלח. **ואין** מעבירין אותם לפניו. כמ"ש בתי"ט משמא דגמרא. **וצ"ל** דשעירים ניכרים היטב לכל אדם. משא"כ בכבשים ואילים צריך הבחנה יתרה. להכיר איזה בן שנה. ואיזה יותר. חודש או חדשים. **ופרים** היה צריך להכיר. איזה של צבור. ואיזה שלו. דלא דמו להדדי. **משא"כ** בשעירים. שהן שווים לגמרי. ואין בהן הכרה. אלא אחר הגרלה היה לו היכר בלשון של זהורית בראש המשתלחו. עמידתו כנגד בית שלוחו.

משנה ה

משנה לחם

משביעין אנו עליך כו'. שלא תשנה מכל מה שאמרנו לך. **י"ל** אם צדוקי היה. מה אכפת ליה בשבועה זו. שהיא בעיניו לעבור עד"ת. שכבר מושבע עליה מהר סיני. **ולפום** ריהטא היה נ"ל דמשום הכי משביעין אותו דרך כלל. מכל מה שאמרנו לך. דחיילא שבועה בכולל. אך עדיין צ"ע מאן יימר דס"ל לצדוקים דכה"ג חלה שבועה. **איברא** מעיקרא לא קשה כולי האי. דמאי אית להו למעבד. ומאי דאפשר עבדי. דילמא חייש לשבועת האלה. וגם לפעמים היו מתייראין מהפרושים. כדאיתא פד"נ בבנותיהן שמראות דם לחכמים. ועוד מאחר שא"ל קבלה שכ"ה הפירוש בודאי. רק מדעת עצמן ע"כ. לבם נוקפם. **עוד** נ"ל דלק"מ. אפי' אי נימא דלא מודו צדוקים בהכי. מ"מ חייש להוציא מפיו שבועה לשקר. שהרי נשבע לשוא ולוקה. אע"פ שאינו מחויב לקיימה. ותו מאן יימר דהצדוקין ס"ל. אין נשבעין לעבור עד"ת. דילמא משמע להו שבועה חלה לעבור על המצוה **וצריך** לדעת עוד. כי הצדוקים עם שפקרו בתורה שבע"פ. שאינן נשמעים לחכמים. מ"מ אין בהם מינות ע"ז כלל. רק שוים הם בדבר אמונת האלהות. עם כל קהל עדת ישראל. באחדות וסלוק גשמות ובחיוב שמירת התורה עד העולם. אין הפרש ביניהם וביניהם כלל. רק בבאורי קצת פרטי מצות. הם מחולקים. ועיין עוד מזה בס' שבירת לוחות האון ש"ת.

משנה ז

ומכין לפניו באצבע צרדה. אע"ג דכה"ג וודאי אית בי' משום שבות, ואין מטפחין ולא מספקין דרפ"ה דביצה [דף ל"ו ע"ב] הכא לית לן בה משום דהוי צורך הכהן העובד עבודת היום, עיין מש"כ לעיל משנה א' בס"ד, שוב מצאתי לבמג"א ז"ל (סי' של"ט) שנרגש מזה ונדחק, ולענ"ד ברור כמש"כ, ונפק"מ לדינא דלהדיוט כה"ג פשיטא דאסור אף להקיצו, ודלא כהרב הנ"ל:

והפג אחת על הרצפה. מאי היא אמרי ליה אחוי קידה גמרא. ולא ידעתי למה לא זכרו הרמב"ם ז"ל בחבורו. גם התי"ט הניחו עזבו או שכחו. והוא אמנם צריך להבנת לשון משנתינו:

משנה לחם

צ"ל כאן מ"ש בהשמטת לח"ש. וכך צריך לתקן שם אחר ברור כמ"ש. נ"ב דאפילו הוה קול של שיר. כמו שיראה באמת. אפ"ה התם ודאי אשתרי. ודוגמתו מצינו שהותר שבות במקדש. מ"ד פ"ה דסוכה (ועיין מ"ש בס"ד בכניסה לבית הכנסת דמוסך השבת) **ונ"מ** לדינא. דלהדיוט כה"ג פשיטא דאסור אף להקיצו. ודלא כדמשמע מלשון הרב הנ"ל. **חזרתי** ועיינתי בב"י שם. וראיתי שהסכמתי להלכה ת"ל. וכיוונתי לדעת הרב"י. שדחה דברי בת"ה בזה.

פרק ב

משנה א

ואם היו שניהם שוין הממונה אומר להם הצביעו. כתב תי"ט פי' לכל הכהנים כפירש"י. והטעם לפי שא"א להפיס באצבעות בין שנים לבד. עכ"ל:

ועדיין צריך טעם לדבר. האם לא יכלו להטיל גורל בין השנים השוים. והלא שאול ויהונתן בנו הפילו גורלות בין שניהם לבדם. (ובסוכה דנה"ב אטו ב' משמרות לאו אפוסי בעי) אלא שי"ל בדוחק שלא רצו אלא בפייס זה דווקא. לפי שהגורל בין שנים אינו מוציא מידי הרהור. כאמרם ז"ל שאמר עכן ליהושע בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר שני גדולי הדור כו'. כדאיתא בגמרא דפרק נגמר הדין [דף מ"ג ע"ב] (ובכהנים חיישינן טפי דלא ליתו לאינצויי דכתיב ועמך כמריבי כהן ובפייס אין להם מקום להרהר וק"ל. ולכן נקרא פייס שמפייס דעת המפיסין. ושני משמרות שהיו מפיסין לעצמן בפרי החג כנז'. צ"ל דלאו דווקא אלא גורל הטילו. ושאני התם דלא אפשר):

אבל אין צורך שהדין כך אפי' בגורל כשלא זכה א' מהשנים. אין להם זכות יותר מהאחרי'. אלא חזרו כולם בשוה. כדקיי"ל גבי אחין שחלקו ובא להם אח ממד"ה. דבטלה חלוקה ודוק. דבעינן שלא יהא שום קלקול בגורל. ומכאן סמכו האחרונים ז"ל לפסוק כן בגורל בין בדבר ממון או זולת כגון בקדיש:

משנה ב

ארבעה פייסות היו שם. הביא בתי"ט דברי הרמב"ן ז"ל בספר מלחמותיו (ברם זכור לטוב הוא האיש אשר נתן נפשו על דברי הקדמונים והוא התחיל גם במצוה זו וגמר אותה לדעתי. זאת לו חלף עבודתו כי טרח מאד להליץ בעד רבים ועצומים גדולי החכמים. מכת קודמים ודן אותן לזכות בדבריו הנעימים. על כן גדל והעשיר. יגע ומצא דברי חפץ תקצר הלשון בשבחם וישחו כל בנות השיר) שכ' לאשר ולקיים שטת בעלי הקרובות שהושגו מבעל המאור על שהכניסו הפייסות בסדר יוה"כ. וכתב הרב הנז' לפי מה דקיי"ל כר"ע בחלבי שבת שאין קריבין ביוה"כ [שבת דף קי"ד ע"א] נ"ל ליישב בד"א דפייס הרביעי היה לשיושיטו האיברים לכ"ג עכ"ל:

והנה מלבד שלא נתיישב בזה שלא זהו הפייס הרביעי השנוי במשנתינו. עוד יקשה עליו אם העבודה היא הושטת האיברים. אינה כשרה אלא בכ"ג. שהרי עבודת יום היא. וכדאמרינן במירוק יכול לא מירק יהא פסול. הויא לה עבודה באחר. ואי לאו עבודה היא. וכן נראה שאיננה עבודה ולא ממכשירי עבודה. א"כ לא תיבעי פייס ודוק:

והרמב"ן לא נתן פייס אלא לעבודה שא"א מבלעדה. (ואע"ג דגם עבודה שאפשר לבטלה עבודה היא. מ"מ הולכה שלא ברגל. מסקינן פ"ק דזבחים דלאו עבודה היא וכשרה בזר ומחשבה נמי לא פסלה בה) ואף שהיא מכשיר בלבד. אבל הושטה אינה כי אם להראות כבודו וגדולתו של כ"ג. ואינה עבודה כלל גם לא ממכשיריה. שאיננה אלא הושטה כשמה. בלי שום הולכה ותנועה ברגל. ואינה אלא כמעשה אצטבא (דפרק הוציאו לו ועיין זבחים דף י"ד וט"ו) דוק. וזה ברור:

ולענין הקושיא שהקשה בתי"ט לשיטתו של הרמב"ן בפייס הרביעי שהיא העלאת איברים דערב יוה"כ. דהא לא קיי"ל הכי. אלא כר"ע דחלבי שבת אינן קרבין ביוה"כ. נלע"ד ליישב ולקיים עדיין דעת הרמב"ן. דאפ"ה היו מפיסין להעלותן מן הכבש למזבח. שהיו צריכין עכ"פ להעלותן לראשו של מזבח. כדי שלא יפסלו בלינה. כדאי' בגמרא (דף מ"ו) דאליבא דרבנן סודרן על גבי מזבח. דאין לינה פוסלת בראשו של מזבח. ומי שזכה בהעלאה זכה גם בהקטרתן ודוק. מעתה נתקיימו דברי הרמב"ן ז"ל ואין צורך לזוז מהן:

וצריך שתדע דהא דקאמר הרמב"ן ז"ל דפייס השני לדישון מנורה הוה. אע"ג דתנן במכילתין נכנס להקטיר ולהטיב הנרות. כבר פירשה הרמב"ן גופיה דפייס היה לדישון. שהוא הסרת השמן והפתילות הישנים וקינוח הבזיכין. והטבה דכ"ג היא נתינת שמן ופתילות חדשים. בשחר. ובין הערבים מדליקן. ולשיטת הרמב"ם ז"ל בהטבה דשחר שהיא היתה כמו כן הדלקה. פשיטא דאתי שפיר:

ומדברי התו' בפ"ק גבי כל שבעת הימים שכ"ג מקריב ומקטיר ומטיב נרות. למדנו עוד לחלק ביניהם. שכתבו שם שלא היה כ"ג מטיב כי אם שתי נרות שהן גמר עבודה. משא"כ הטבת חמש נרות לא היתה בכ"ג. וכבר ידעת ממ"ש לעיל פ"א מ"ב בס"ד. שהיא היתה להתלמד במה שמוטל עליו לעשותו ביוה"כ. א"כ ביוה"כ נמי לא עביד אלא הטבה דשתי נרות. והשתא דאתינן להכי אפי' תימא דישון נמי בכ"ג הוה. דהטבה כולל גם הדישון. אפ"ה לק"מ דפייס הוה לה' נרות:

וזה הפייס הראשון. וכיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן. הדר תקינו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה ובשני גזירין כי היכי דניתו וניפייסו גמרא. והיינו שני גזירין של שחר. דשל בין הערבים היו בשני כהנים:

וכתב הכ"מ בשם הריטב"א שהזוכה בבוקר אומר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני עכ"ל. משמע ליה דבדידיה תליא לזכות בו לכל מי שירצה הוא. ויותר נראה שכבר זכה בו ג"כ בבוקר. זה שאצלו הסמוך לו בפייס הראשון. וכמו שאבאר עוד בעזה"י:

וצ"ע מנא ליה להריטב"א הא. דאין לומר דמר' יהודה דבגמרא קגמר לה. דשמעינן ליה לר"י כהן הזוכה בקטורת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה. דהא לא דמי ולא אתיא לא כר"י ולא כת"ק דידיה. דאי אליבא דר"י אע"ג דלא בעי פייס למחתה. מ"מ לאו בדידיה דכהן תליא מילתא:

איברא לא אתי ר"י למימר אלא לאפוקי דלא ניבעי פייס בפני עצמה. קמ"ל דבפייס הג' זכה זה שעמו במחתה. וכפירש"י דהיינו זה שבימין הזוכה בקטורת. וכדרך שאמרו בכהן שזכה בתמיד ששנים עשר אחיו הכהנים נמשכים עמו. ומ"ש אומר לזה שעמו. היינו שרגיל לומר כך משום דחדא עבודה היא. וצריכין הן זה לזה. אבל לא שיהא לזה שזכה בקטורת. שום יפוי כח וזכות במחתה ליתנה למי שירצה. אלא דווקא זה שעמו בסמוך לו בפייס. זכה בה על כרחו:

ותו תיקשי אדמסייעית ליה מר"י. תותביה לריטב"א מת"ק דפליג. ס"ל דגם למחתה היו מפיסין בפני עצמה. כל שכן שאין כחו של הזוכה בתרומת הדשן יפה. לשיזכה לאחרים בגזירין. א"כ מהיכא יליף לה הריטב"א. דילמא ברייתא אשכח:

שוב ראיתי בתו' לחד פירושא אליבא דר"י לא היה שום זכייה במחתה. אלא משמע קצת להתו' דבכהן הזוכה בקטורת בדידיה לחוד תליא לזכות למי שירצה. אלא שאינו רגיל לשנותו מזה שעמו משום איבה. ואין פירושם ז"ל מוכרח מהא דכתיבנא. וממ"ש עוד בעזה"י לפנינו במ"ד ע"ש. ופירוש התו' הנז' הוא אליבא דר"י. ברם לת"ק ודאי איכא זכייה במחתה:

ותו הא לא דמיא דהתם היינו טעמא דמחתה משום דחדא עבודה היא. אבל הכא אפי' לר"י טפי אית לן למיחש לאיבה ולניצויי. ולא נייפה כחו של זה. אלא ודאי מסתברא כדפרישית דכהן הסמוך לימינו של הזוכה בהרמה בפייס ראשון. הוא נמשך עמו לזכות בעץ שני של בין הערבים. ושמא גם דעת הריטב"א כן ולהאי חבירו קרי ליה. אלא שלא ביאר דבריו ומעתה נתבארו. וכל שכן שתנוח בו דעתינו אם כיוונו שמועתנו לדעתו ז"ל:

ומצאתי לתו' שטה אחרת מי הזוכה בגזירין של ערב (עיין בגמ' דף כ"ו.) ד"ה אלא כהן שזכה. ובאמת מה שכתבו לדוחק אינו רחוק כל כך. והתירוץ השני שכתבו שם נוטה לדברינו ממש. שכבר זכה מי שזכה בשני גזירין בפייס הבוקר. אלא שנטו במקצת במה שכתבו שזכה ע"י פייס השני. וצ"ע מה דחקם לומר כן. ולמה לא ע"י פייס הראשון כמו שכתבנו. ועכ"פ גם מדבריהם נזדכה הזוכה בגזירין ע"י פייס לא לרצון חבירו. ונתחזקה דעתינו בעזה"י:

משנה לחם

בלח"ש ד"ה ארבעה. לדעתי. נ"ב (עם שיש לדקדק בדבריו. אם במה שרצה להוכיח. שתרומת הדשן אינה בכ"ג. שאם לא כן. כשבא לקרוץ התמיד למה הוא טובל. **זו** אינה הוכחה. דהא קיי"ל כרבי. דלינה פוסלת בקדוש. ומסתמא גם בטבילה. וכי לא כל שכן הוא. והשתא הכא בי"כ דתרמינן בחצות. פשיטא דלאורה טעון קדוש וטבילה שנית. ועוד שכבר פירש לחול. שהרי ודאי בחול היה קודם שחיטת התמיד כדאיתא. **גם** מ"ש במשום חולשא דכ"ג. הוא דוחק גדול. כמעט נעדר הבנה. כי מה תועיל הקדמת תה"ד. להאריך היום. הלא בהאיר המזרח. היה שוחט התמיד לעולם. וזה יוכל לעשותו בכל אופן. ואין תה"ד של כל יום. מונעת. וקודם זה לא אפשר. (שוב נזדמן לידי פירוש תמיד מיוחס לראב"ד (ואיננו לו. אלא אחד מרבותינו האשכנזים. או הצרפתים) ובו נתיישב זה קצת) מ"מ שאר הראיות נכוחות ונאמנות. **גם** יש לו סעד ממ"ש ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה וק"ל. **אך** האחרונה קשה. ובגמר דבריו נתפס במ"כ. כמש"ל בס"ד).

משנה לחם

שם ס"פ לזוז מהן. נ"ב. כך אמרתי בילדותי. **אבל** כשנכנסתי בימי בינה ת"ל. עמדתי משתאה משתומם על המראה. נלאיתי כלכל דברי הרמב"ן ז"ל. כי מלבד שהכניס עצמו במחלוקת ר"ע ור"י. עוד דחק עצמו מאד לעבור במשעול צר. אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. במאי מיירי. אי באותן שעלו ונעשו לחמו של מזבח. מי שייך בהו פייס. הרי הם בראשו של מזבח. ואם באותן שנותרו למטה. הדר אתאן לפלוגתא. אם לינה מועלת בהן. ואיכא מ"ד. אפילו בחול. אינו חוזר ומעלן. עמ"ש בס"ד מ"א פ"ק דברכות. ואיך יפיסו בי"ט על קרבן של חול. **ועוד** תמה על עצמך. מה מקום לפייס בכאן. הלא כבר הפיסו על זאת מאתמול. וכי מפיסין היום. וחוזרין ומפיסין מחר. על אותה עבודה עצמה. כזה לא שמענו מעולם. חי נפשי אפילו אמרה יב"ן לא נכנסה באזני. **אבל** לענ"ד אין צורך לכל הטורח הלז. ודרך טובה ורחבה לפנינו. שבודאי היה גם פייס רביעי כדרכו בכל יום. והיינו להעלאת איברי תמיד של בין הערבים. אע"ג דבהדיא תנן נכנס להקטיר ולהקריב האיברים. בשל שחר לחוד הוא. אבל בשל ערב. לא תנן. והוה קשיא לן טובא. והשתא ניחא טפי. דמתניתין נמי דיקא דלא תני להו בהדיא. משום דשאנו. דליתינהו בכ"ג. **והטעם** ברור. משום דלאו עבודות יום נינהו. ולא ק"ו הוא מדשון מזבח ומנורה. דאע"ג דאינן נעשות אלא ביום. כשרות בכהן הדיוט. מטעם שכשרות בלילה. כ"ש באיברי תמיד. דלכתחלה בלילה קרבי. **והא** דתנן קטורת של בה"ע בין איברים לנסכין. וקטורת לא סגיא דלאו כ"ג. מוקי נפשיה באיברי מוספין. ותו לא מידי. **ופלא** גדול שנתחבט הרמב"ן ז"ל בכך. על זה סמכתי וכך קבעתי בסדר עבודה שלנו בשער העליון. ברוך אל עליון לאל גומר עלי. ה' יגמור בעדי מעשה ידיו אל ירף.

משנה ג

מי שוחט. כתב הרע"ב מי שיכלה בו החשבון הוא זורק כו'. והסמוך לו שוחט. אע"פ ששחיטה קודמת כו' מ"מ זכה הראשון שהגיע לו הפייס בזריקה והסמוך לו בשחיטה עכ"ל:

ונפלאתי ע"ז מאד מאין יצא לו. דממתניתין דהכא ודתמיד לא מוכחי הכין. והרמב"ם ז"ל בהל' תמ"ו פ"ד ביאר ביותר כמשמע פשוטה של משנתינו. שהראשון זוכה בשחיטה כו':

ותו מוכח כוותיה דרמב"ם. דעל כרחך לומר דתנא דידן דווקנא הוא. דנקיט קמא קמא ברישא בדווקא. מדאפיך ואקדים ברישא שחיטה וזריקה לדישון מזבח ומנורה. אע"ג דהני קדמי בסדר עבודה. הא על כרחך אית לך למימר הא דאפכיה לסדריה. משום דניחא ליה למינקט עיקרי העבודה ברישא. וכדכתב הרע"ב גופיה בתמיד. ואי ס"ד דזריקה עדיפא כדעת הרע"ב. הו"ל למיתנייה נמי מקמי שחיטה. איידי דחביבא. אע"ג דקדמה. דחשוב חשוב קודם נשנה כאמור:

איברא לפי מ"ש המפרש בתמיד. לעולם לא תיפוך דאין הכי נמי שחיטה וזריקה מיהת קדמי בסדר עבודתן. לענין שהזוכה בהן זוכה בביקור התמיד ואם כן תנא כסדרן נקטינהו. ולא צריך לאפוכי מידי:

מי זורק. כתב הכ"מ בשם הריטב"א ז"ל הזורק. הוא מקטיר את האיברים. כדי שתיעשה עבודת הדם והאיברים בכהן אחד עכ"ל:

וצ"ע מנ"ל דאיכא קפידא במילתא. ותא שמע תנן התם בזמן שכ"ג רוצה הוא מקטיר אברים כמו ששנינו בתמיד. משמע אע"ג דלא עביד עבודת הדם דמעיקרא. ואם איתא אטו משום כבודו דכ"ג. ישתנה סדר העבודה במידי דתליא ביה כפרה. ולא ידענא אמאי לא נימא כפשטא. דאותן כהנים שזכו בהעלאת האיברים למזבח. הן עצמן המקטירים. דוגמא לדבר והוא אומר על המוגמר. אף על פי שאין מביאין אותו אלא לאחר סעודה. כדתנן בפ' כיצד מברכין [דף מ"ב ע"ב] ודוק:

הסולת. עשרון בלול ברביעית הין שמן. והוא שלשה לוגין. עיין בגמרא דמכילתין פ"ג. בסדר מערכה ובתו' שם. מאי טעמא מפסקי חביתין בין הסולת והיין. אע"ג דשייכי להדדי. דתרווייהו נסכים מיקרו. ומ"מ אין מעכבין זא"ז כדאיתא פ' התכלת. ועמ"ש בעזה"י לקמן פ"ג מ"ד:

הגרה. ז"ל הרע"ב מקום שהוא מעלה גרה הוא הצואר ובו מחוברים קנה הריאה עם הכבד והלב. והשיגו בתי"ט והדין עמו שהכבד תלויה בדופן ימנית כדאיתא בתמיד:

ומה שיכולתי להליץ קצת בעד הרע"ב ז"ל אומר. ולא אשתוק לגמרי עם שיהא קצת דוחק. כי הוא דבר שלא יתכן בהחלט. שיעלם מן המפרש מה שהוא בין עיניו. והוא עסוק בו. שגם בתמיד כך פירש כמו כאן. ועל כן אמרתי בחפזי שאין כוונתו שכך היתה קריבה הגרה עם הכבד. שא"כ הי"ל לבאר גם דין ב' צלעות רכות שמניח עמה כמו ששנינו שם. אלא לא רצה רק לפרש מלת גרה שהיא מלשון גרון וגרגרת שהוא הצואר כי מעלה גרה הוא. והוושט וגם הקנה שהריאה והלב והכבד תלויים בו הכל קרוי גרה. שבודאי אלו השלשה מחוברים כולם בקנה. כדאמרינן פרק אלו טרפות [דף מ"ה ע"ב] תלתא קני הוו חד פריש לריאה חד ללבא וחד לכבדא. הא קמן דהיינו רביתייהו. וכדתנן נמי בתמיד [דף ל"א ע"א] נטל את הסכין והפריש הריאה מן הכבד. הרי שהם מחוברים ע"י הקנה המתפצל בהם. שעל ידו כל אלו נקראים בשם גרה. שהיא הגרגרת והוא שם משותף לקנה. וזה קודם שהפריש הריאה מן הכבד. אבל לא לומר שכך היתה קריבה. לפי שאח"כ היו מפרישין את הכבד ממנה. ולא בא הרע"ב כי אם לומר על מה נקראים איברים הללו בשם גרה. כך נ"ל ליישב מעט וכשם שדנתיו לזכות כן ידינוני מהשמים לזכות זכרה לי אלהי לטובה:

משנה לחם

הפייס השני מי שוחט נראה שכך היה פייס זה גם בשבת. **אע"פ** ששחיטה כשרה בזרים. מ"מ לכתחלה ודאי איכא קפידא שלא ישחוט זר. עמ"ש בפ"ד דקדושין בס"ד. ורפ"ג דזבחים. וכדשמעינן מעובדא דעלי ושמואל. דאע"ג דלא בעי לאהדורי בתר כהן. כי לא שכיח מיד. מיהו בדאיתיה איהו קדים ודאי מתרי טעמי. וכיון דהכי הוא. פשיטא לי דלא שייך בפייס שני בשבת. דהא קיי"ל שבת הותרה היא בצבור. כדאיתא ס"פ טרף בקלפי. **ועפ"ז** דברי הרא"ש מדוייקים. שהשיגו אמ"ה ז"ל בספרו (סמ"ד) מאן יהיב לן מעפריה דמר אבא ומלינן עיינין. ברם מאחר שראיתי זכות להרא"ש. חובה עלי שלא לשתוק. עמ"ש בתשובה שלי כ"י בס"ד.

משנה ד

חדשים לקטרת. עמ"ש בתי"ט ובס' בה"ז מ"ד פ"ד דמנחות:

ודע דמתני' אתיא כר' יהודה דלית ליה פייס למחתה. אלא הזוכה בקטורת אומר לזה שעמו זכה במחתה. דאל"ה נפישי להו פייסות. דהא תנן דלא כראב"י כבגמרא. ואנן ד' פייסות תנן ותו לא:

ובזה מתורץ מה שהקשו התוספות לעיל בגמ' (דף כ"ה:) דדייקינן מדר"י דלא לכל עבודה ועבודה הן מפיסין. כתבו ז"ל תימה לייתי מת"ק איפכא. והשתא לק"מ דבעיא דילן ודאי אליבא דתנא דמתני' היא. דעל כרחך לא סבירא ליה כת"ק דר"י. דא"כ נפישי להו פייסות וכדאמרן:

ושינויא דהתו' התם דלא פליגי רבנן עליה דר"י. אלא דלאו בדידיה תליא. ומ"מ מודו דלא בעינן למחתה פייס בפ"ע. אלא סבירא להו דזוכה במחתה מכח פייס השלישי שבבוקר (ואם כן תוקמה למתני' דהכא אפי' כרבנן) הוא דוחק. דאם כן אמאי קאמר תלמודא הכא ראב"י לית ניה דר"י הא אפי' כת"ק דר"י נמי לא ס"ל. דא"כ בצרי להו פייסות ודוק. אלא מיחוורתא כדאוקימנא:

משנה ז

אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקריב מקריב. יחידי ובלא פייס רש"י. כתב בתי"ט וק"ל אמאי לא חיישינן דאתו לנצויי ושיבואו לידי סכנה עכ"ל:

ולק"מ דדווקא עבודת ציבור חביבא להו וחיישינן. אבל קרבנות יחיד שכיחי טובא ולא חביבי להו כולי האי. ובר מן דין נמי לא קשיא כלל. דנ"ל באמת אפילו של יחיד דישראל כיון דזכה בהן המשמר. אין הכי נמי דבעו פייס. והכא במאי עסקינן בכהן העובד עבודת יחיד בקרבן שלו. דודאי ליכא למיחש למידי. דרחמנא זכי ליה בדיליה. כדילפינן [ב"ק דף ק"ט ע"ב] מקרא דעבודתה ועורה שלו אפי' אינו מאנשי משמר. וכיון דלא קפדינן אפי' אאנשי משמר. שוב לא שייך כאן פייס בכה"ג. כי מי יבקש את שאינו שלו. אטו בשופטני עסקינן. או בבעלי זרוע דחמסי ועבדי:

לכן ברור הדבר שאין חששא כי אם בקרבנות צבור שכל אנשי משמר ראויין להן. על כן הוצרכו לפייס. ואשמעינן תנא אגב אורחיה. דאיכא קרבנות יחיד דליכא קפידא. מכל מקום לא כל קרבנות יחיד בכלל זה. דשל ישראל לענין זה הרי הן כקרבנות ציבור וטעונים פייס כנלע"ד:

וראיה לדברי ממ"ש רש"י ז"ל בגמרא דריש מכילתין אהא דקאמר אלמודא דילמא פרישה דקרבנות. מי ידעינן הי כהן מתרמי. והלא אין עובדין אלא בפייס. ע"ש שלכאורה דבריו סותרין משנתינו דאין פייס בקרבנות היחיד. ובמ"ש נתיישב היטב. שאין ענין משנתינו אלא בקרבן יחיד דכהן עצמו. אבל דישראל הרי הן כקרבנות צבור לפייס. משום הני טעמי דלעיל. ודייקא נמי דקתני אם רצה ולא קתני כל כהן שירצה יקריב. אלא משום דבבעל הקרבן עצמו איירי:

עם שאפשר לומר עוד לכאורה דהא דתנן אם רצה להקריב. פירושו שהמתחיל בעבודתן של קרבנות יחיד. אם רצה הוא גומרן בלי פייס. משא"כ בקרבנות ציבור שאחד שוחט ואחר זורק וכו'. אבל לעולם היו מפיסין אף לקרבנות היחיד. ורק אחד בלבד זוכה בכל עבודות הקרבן של יחיד. ומתורץ ג"כ מ"ש בתי"ט. וגם לשון רש"י הנז' מיושב אעפ"כ אינו מתקבל. גם לישנא דהרע"ב לא משמע הכי וק"ל:

פרק ג

משנה א

אמר להם הממונה. פירש הרע"ב כרש"י שהוא הסגן. והתו' במנחות דחו פי' זה עכ"ל התי"ט:

ונפלאתי מאד שהרי גמרא ערוכה היא בפ"ב דסנהדרין [דף י"ט ע"א] ש"מ ממונה היינו סגן. ואי לאו לאסבורי לן בדדמי. לאגמורין דכל היכא דתנן ממונה סתמא היינו סגן. למאי נ"מ קאמר תלמודא דש"מ ממונה היינו סגן ודוק. ולא תיקשי מהא דאמרינן בגמ' דריש פ' משוח מלחמה. ע"ש בתו' ותראה משם שהם ז"ל מסכימים שם לפירש"י דהכא. ודחיית התו' במנחות איני מבין. כי מה שכתבו מהירו' מדלא חשיב להך דהכא בהדי הנהו מילי דסגן. הרי על כרחך צריך שתאמר בלאו הכי דהירו' תני ושייר. דהא לא קחשיב נמי ההיא דסנהדרין דהממונה ממצעו. ושהוא הולך לימינו כשמנחם אחרים כו'. ולא מני התם דסגן בימינו אלא דגורלות דיוה"כ. ותו שייר נמי הא דסגן מקבל ס"ת ונותנו לכ"ג דפ"ז דמכילתין. משו"ה ליכא למידק מניה מידי. דשייר נמי הך:

משנה לחם

מתתיה בן שמואל עמ"ש רפ"ה דשקלים בס"ד.

משנה ג

אין אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפי' טהור עד שיטבול. ה' טבילות טובל כה"ג וכולן בקודש חוץ מזו. הביא בתי"ט מהתו' בשם הירו' לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה אינו רשאי להכנס לעזרה בלא טבילה:

ומכאן אני תמה על לשון הרמב"ם בפ"ב מהל' עי"כ שכתב על טבילה זו הראשונה שרשאי לטבול בחול. ומפשט המשנה כאן נראה שהוא חיוב. כיון שאינו יכול ליכנס לעזרה עד שיטבול תחלה. (וכן יש לתמוה על לשון התו' הובא בתי"ט בסמוך. שכתבו דסברא הוא שיטבול בחול כיון שעדיין לא נתקדש בבגדי קודש ע"כ). אולי אין כוונתו ז"ל אלא לומר שאין הכתוב ורחץ בשרו במקום קדוש דמניה ילפינן שצריך לטבול בקודש. מחייבו גם בטבילה זו הראשונה במקום קדוש. (ועכ"פ הך טבילה מעלה דרבנן בעלמא היא):

וגם בגמרא דילן (דיט"א) צל"ע גדול בהא דאיתא התם דאי אמרת לשכת פרהדרין בצפון ואזיל לדרום וטביל. באיזה דרך הלך לו. אבל אמאי דסלקא אדעתין למימר דפרהדרין בדרום קאי. לא קשיא לי איך עמד שם בלי טבילה. די"ל שהיתה פתוחה לחול כלשכת הגזית. ותדע שהרי היא היתה בית דירה לכ"ג. ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד

[גמ' ד' כ"ה ע"א]. וא"כ איך ישב ושכב שם. וכן משמע ג"כ מדתנן הביאוהו לבית הפרוה ובקודש היתה:

ועוד נ"ל שאפי' לא היתה פתוחה אלא לעזרה. ונתקדשה קדושת עזרה. מ"מ יש הפרש בין עזרה עצמה ללשכות שבה לענין זה. שאין ללשכות העזרה מעלה זו של טבילה לטהור הנכנס להם. שלא עשו מעלה זו כי אם לעזרה עצמה מקום הראוי לעבודה דווקא. דהכין דייקא מתניתין דלהכי תני לעבודה. אע"ג דלא בעינן שיעבוד. כדאייתינן לעיל מהירו'. אלא על כרחך משום דמיהת עזרה דכשרה לעבודה בעינן. דאלת"ה לעבודה למאי תני לה וניסמייה. והוא דבר ברור ונכון לע"ד:

ומתיישב גם לשון הרמב"ם שנתקשינו בו למעלה באמרו שיכול לטבול בחול. דה"ה בקודש על גג בית הפרוה נמי מצי טביל. אף זו הראשונה. דלענין זה אינה קדושה בקדושת עזרה. וא"כ רשאי היה אלא שהכתוב לא חייבו בזו במקום קדוש. ומיהא עבדינן ליה היכירא בטבילה זו. דאע"ג דרשאי לעשותה בקודש. לא היה טובל אלא בחול. ודייק לישניה דהרמב"ם שפיר:

אלא להך לישנא דפרהדרין בצפון קאי. ובעי מיזל לדרום לטבול טבילה ראשונה שעל שער המים. הא ודאי קשיא היאך הלך ועבר כל העזרה מצפון לדרום בלתי טבילה. ואין נראה לומר שהיה מקיף מחוץ לעזרה והולך לו בארוכה עד שמגיע לשער המים. דכולי האי ודאי לא מטרחינן ליה. אפילו למאי דבעינן למימר התם דעבדינן ליה טריחותא כדי שלא תזוח דעתו:

ועוד תדע דטובא לא אטרחוה. דטבילה ראשונה על שער המים למה. למאי דלא חיישת לטירחא ופרהדרין בצפון קאי. לטבול בבית הטבילה שהיה שם בצפונה של עזרה. במערבית דרומית של בית המוקד כמו ששנינו בתמיד משם יורדין לבית הטבילה. שהוא מתוקן לטבילת השומרים. אלא ודאי לפי שהוא צריך לירד למסיבה ולילך בארוכה. במחילה ההיא שתחת העזרה כדאיתא פ"ק דמדות. לא רצו להטריחו כל כך. ואולי י"ל מחילה היתה שם שיכולין לילך ביושר מצפון לדרום. או כעין גזוזטרא ועלייה היה בנוי בגובה אויר העזרה שדרך שם יכול לילך הכ"ג לטבילה של חול. ועליות ומחילות לא נתקדשו:

משנה לחם

ס"פ לע"ד. נ"ב (בדעת הירושלמי. **אמנם** תמיהא לי טובא דלא אשתמיט תלמודא דידן לאשמועינן כי הא בשום דוכתא. ואדרבה איפכא שמעינן בגמרא רפ"ב דזבחים (דיט"ב) דלביאה ריקנית. לא צריך קדוש. ולא אשכחן נמי להר"מ דחייש להך דהירו' בחבורו. ובה"ל ביאת מקדש העתיק משנתנו

כצורתה. ועזב זה התוספת של הירושלמי. ש"מ דלא חש ליה. וס"ל דפליג אתלמודין. ואי הכי לא קשיא עליה מידי).

משנה ד

פשט ירד וטבל. ור' מאיר פליג נמי בהא. ומצריך תרי קידושי ללבישה עיין מ"ו דלקמן. ונטר תנא מלאשמועינן פלוגתייהו. דר"מ ורבנן עד התם. דאתי לעיקר עבודת היום:

קידש ידיו ורגליו. פירש"י וכן הרע"ב ז"ל מן הכיור. והשיג עליהם בתי"ט וכתב ז"ל ולא דייקא דהתנן לקמן והיום מן הקיתון של זהב. ולכאורה תימה גדולה היא וקשה עלי להחליט המאמר שיהא טעות בדבר משנה. ח"ו לאבות העולם אבירי הפרשנים שיטעו בכך. והוא דבר שגור דאיתא במכילתין. לכן חוששני מחטאת אם לא אטרח בישוב דבריהם:

והנראה אלי בזה דאיברא שמעתיה דמרן רש"י ז"ל דייקא טפי. ועל כרחנו הוצרכנו כאן. לפירושו הלז. עם שנראה לפום ריהטא הוא יתר לגמרי. דמאי אשמעינן. ולא כתב דבר לבטלה ללמד לתינוקות אשר לא ידעו עדיין הכתוב שמקדשין מן הכיור. וכבר פירש כן גם למעלה במ"ב ולא היה צריך לשנותו. אלא ודאי בכוונה כתב דבר זה להשמר מפירושו של בתי"ט. ולהוציא מלב הסוברים שאף זו בקיתון של זהב. מאחר שנשתנה יוה"כ לענין הקידוש מהקיתון. דהא ליתא:

וטעמא מאי נראה לי משום דכמו שמשונה טבילה ראשונה מכל טבילות היום. שהן בקודש והיא בחול. דאע"ג דיכול לעשותה בקודש כדכתבינן לעיל. אפ"ה עבדי ליה היכירא בראשונה. לפי שאינה לצורך חובת היום. תקנו שלא ישנה בה ממה שנוהג כל השנה. ולהודיע חיבת חובת היום להראות שינוי טבילותיו ביחוד. לכן מטעם זה גם הקידוש נשתנה. וקידוש ראשון בחול אי אפשר כמו שנאמר בסמוך. ואוקמוהו נמי במילתיה לקדש קידוש ראשון מן הכיור. כדרך קידושו בכל השנה להבחין בין עבודת היום וזולתו:

וגם אפשר לומר כדי שלא יטעו להביא לו בגדי לבן מיד בפעם הראשון מתוך שכבר פירסו סדין של בוץ בינו לבין העם לכדי שיכיר. ואחר זה לא היה צריך כל כך היכר וסימן לשלא יטעה:

ועוד נ"ל כיון דקיתון של זהב היום אינו אלא להראות חשיבותו וגדולתו של כ"ג אין נכון שהוא ילך אחריו שאין כבודו בכך. אלא כשהוא כבר בעזרה. שיכולין להביא הקיתון אליו לקדש מיד. באופן שלא יצטרך לטרוח ולילך אל הכיור. דמשו"ה מקדש מהקיתון. ואיך ילך הוא ויחזר אחריו. וכדרך ששנינו הביאו לו בגדי לבן הביאו לו את התמיד. ולא

שיהא הוא מחזר אחריהם. ועל כן הגון הדבר לומר שקידוש ראשון לא היה מקיתון. לפי שלהביאו אצל כ"ג למקום שהוא עכשיו בשעת לבישה לא אפשר. שלשכתו בחול היתה כמ"ש לעיל. ולאו מתניתין היא וכולן אין מקדשין אלא בקודש. וכיון שאין המים מקודש' בקיתון חוץ לעזרה. איך אפשר לו לקדש שם. והכי איתא נמי בהדיא בתלמודין רפ"ב דזבחים [ד' כ' ע"ב] קידש בכלי שרת בחוץ ועבד עבודתו פסולה. שאפילו נתקדשו המים בפנים איפסילו להו ביוצא. וכיון דלא סגי דלא בעי מיתי לעזרה בשביל הקידוש אין זה כבודו. ולפיכך אין באה לו להשתמש בו אלא כשכבר עובד בעזרה. שמוצא הקיתון מזומן לפניו ומובא אליו. משא"כ כשבא מהחוץ אל העזרה לקדש:

ועוד אפשר לומר בזה וקרוב לשמוע שאם תאמר גם בראשון מקדש מן הקיתון. יש לחוש מתוך גודל מעלתו וחשיבותו של כ"ג. שמא יוציאו הקיתון מן העזרה להביאו אל מקום חול. ללשכה שהוא שם הכ"ג עתה. כדי שלא להטריחו. ונמצא שאין קידושו כלום ועבודתו פסולה. ואיך שיהא הנה כל עיקר מציאות הקיתון שבו ביום חידוש הוא. ואין לך בו אלא חידושו דדוקא לעבודת היום בלבד הוא בא:

וששנינו והיום מן הקיתון. היינו לעבודת היום. כדרך שאמרו [ד' ל"ב ע"ב] כל עבודות היום. אינן כשרות אלא בו. ואעפ"כ הוציאו מכללן. קצת עבודות שהיו להן פייס. כמ"ש לעיל פ"ב:

עוד אפשר לי לחפש זכות למאיר עינינו רש"י ז"ל. ולומר שאע"פ שביוה"כ כ"ג מקדש מן הקיתון מ"מ היו לוקחין המים מן הכיור. דקרא כתיב ורחצו ממנו אהרן ובניו. ובהכי לא עקרינן לקרא מפשטיה לגמרי. (כדאמרינן גבי קנס דיתומה) כדבעינן למיעבד ליה יקרא לכ"ג ע"י הקיתון. וכן נראה ג"כ מדבעינן מים בכיור כדי לקדש ממנו ד' כהנים:

ולא מסתברא למימר דכי מרבינן שאר כלי שרת לקידוש. דכוותיה מרבינן. ר"ל נמי כה"ג דווקא דהיינו במחזוק מים הרבה כשיעור הנ"ל. דאין נראה שיהא הקיתון מחזיק כל כך מים. שהוא כלי קטן כדתנן בכלים [פ' י"ד משנה א'] קתונות כדי לקבל פרוטות. אלא ע"כ לא קפיד קרא אמים דמקדש מהם. אלא שיהיו מקודשין כשיעור כדי לקדש בהם ד' כהנים. ואפילו פירשו מהם לכלי שרת אחר. ואין בו אלא כדו קידוש לאחד. הקידוש כשר. ובהכי מיתוקם קרא שפיר. ועל כרחך צ"ל כן אליבא דר"י דאית ליה כל יום כ"ג מקדש מהקיתון. והיכי מקיים ר"י קרא דורחצו ממו משה אהרן ובניו. ואין סברא לומר דלר"י איצטריך קרא לאשמועינן דמהכיור אין מקדשין אלא א"כ יש בו כדי לקדש ד' כהנים. ולעולם כשמקדש מקיתון לא בעי שיעורא כלל. ולא דליתו ממי הכיור דנפישי. דאי הכי מנא ליה לר"י קיתון כלל. דילמא לא אכשר רחמנא אלא מי כיור דווקא. ודוק.

את כל זה ראיתי ונתון את לבי להעמיד דברי רבינו מאור הגולה ז"ל. בדרכים שונים כולם נכוחים למבין וישרים. וכמה יש להעמיק בדברי הראשונים ז"ל בטרם נשליכם אחר גווינו. וכ"ש בדברי אבי המפרשים ז"ל שכל הפורש ממנו כפורש מן החיים. ורוכב שמים בעזרו יראנו בעבודת בית הבחירה ונדע האמת. ואיך שיהיה אני אמרתי לא לריק יגעתי. להעיר אוזן המעיין בכמה פנים שונים. אף אם אינן מכריחות אותו. על פני עקשותו. מ"מ לא נמנעתי מלהורות דרך תשובה לטענה. ונבון תחבולות יקנה. להשיב חמת משיגי גבול היושבים ראשונה בפירוש המשנה:

הביאו לו את התמיד. אע"פ שעד כאן בחול היה הכ"ג. כבר בא לו לעזרה לעבוד עבודה אחר טבילה.

ודילמא נקיט הך לישנא לאשמועי' דלא היה נשחט בו ביום על קרן מערבית צפונית. על טבעת שנייה כדרכו בכל יום בשחר. דמשו"ה תני הביאו לו את התמיד. לא שהיה הולך אחריו לבית המטבחיים כסידורו של תמיד בכל יום. אלא מביאין אותו אצל כ"ג. בין אולם ולמזבח כמו בפרו דלקמן. וילמד סתום מן המפורש. והכי נמי מסתברא לכאורה דהא חד טעמא הוא דשייך בתרווייהו. דהיינו משום חולשא דכ"ג כדאמרינן בפרו. ומ"ט לא נימא בתמיד נמי כה"ג. והא דלא פריש הכי גבי תמיד ברישא. היינו משום דעבודת היום חביבא ליה. וניחא ליה טפי לפרושי בה כל מה דצריך. (כדאשכחן בדוכתי טובא) וניגמר מנה לעבודה שאינה מחמת היום כנלע"ד:

אבל אין נראה כן בדעת הרמב"ם ז"ל שאין דרכו לסתום אלא לפרש בכיוצא בזה. ומדשתיק בסידורא דיומא בחיבורו. ומסתם קסתים בעבודת התמיד של יוה"כ שהוא כסדרו של כל השנה. כלשונו פ"ד מהלכות עיוה"כ. ולא מפליג בשחיטתו דתמיד ולא מידי. שמע מנה בהדיא דס"ל גם במקום שחיטה דתמיד לא משנינן מידי משאר יומי. ונשחט גם היום כדינו. של שחר על קרן מערבית צפונית. ושל ערב על מזרחית צפונית ובטבעת שנייה. וצ"ע אי קרא דליום דמני' ילפינן לשחיטת התמיד נגד השמש לעיכובא הוא. וקצת לא משמע הכי:

פירוש טבעת שנייה עיין ברש"י בגמרא דפרק שני שעירי ובתי"ט פ"ד דתמיד באורך:

קבל את הדם. במזרק. וזרקו כמצותו במזרק שתי זריקות. על שתי זויות המזבח באלכסון. מחצי המזבח ולמטה. אחת על קרן מזרחית צפונית. ואחת על קרן מערבית דרומית. ומתכוין כשיזרוק הדם על הקרן. שיהיה הדם מקיף על הזוית כמין גאם. כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה כותלי המזבח. עד כאן לשון הזהב מהרמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות:

ואת האיברים ואת החביתין. תימה דלא תנן והסולת עכ"ל תי"ט:
והוא דבר פשוט לדעתי הקלה. (עם שבאמת לפום ריהטא גם בעיני יפלא. ועמדתי עליו אחר עיון. ובשכר טרחי ועמלי האירו עיני מן השמים. על דבר אמת הנמצא למבקשיו עשרת מונים. ומחפשיו כמטמונים. שכן נאה לתנא. ולשונו מרפא לעצם הבנת הענינים הנרמזים בלשונו הברור והמקוצר במקומות. לצורך ולטעמי' רשומים) דחביתין בלי ספק שם כולל (בכל מקום ששנויין בסדר הקרבה) גם למנחת נסכים של תמיד. ששניהם שוין בעשרון סולת ושמנו. ונקראי' על שם כלי השרת שהיא המחבת. ולכתחלה מערבין אותן. אע"ג דבהעלאה היו חולקין אותן. משום ברוב עם הדרך מלך. ומשום דנפיש במשוי ואיכא טירחא יתירה. לכן הוצרכו לשני כהנים. אבל בהקרבה מתערבין ונקטרין יחד:
ואתיא כהא דתנן פ"ט דמנחות [ד' פ"ט ע"א] מערבין נסכי כבשים בנסכי כבשים (דשוין נינהו) של יחיד בשל צבור (והכי נמי. אף על גב דחביתי כ"ג דיחיד נינהו. אפ"ה מערבין אותן עם של צבור. ולכתחלה שפיר דמי כדדייק לישנא דמערבין. וגם ר"י דפ"ג דמנחות כה"ג מודה):
וכן היין דתנן בתר הכי במתניתין גם הוא שם כולל ליין של חביתין ושל צבור. ותדע שהרי אינו קרב עם המנחה. כאותה ששנינו פרק י"ב דמנחות [ד' ק"ד ע"ב]ביין שכן קרב חובתו בפני עצמו. א"כ אינו נכלל בחביתין. וצריך לומר שנכלל ביין השנוי בסוף. ומאותו טעם הנז' בעצמו כך יפה לו. לפי שגם היינות של נסכים ושל חביתין היו מתערבין. דהכי נמי קיי"ל ביין דנסכים שוים. וילמד סתום מהמפורש דגלי יין אחביתין. דפירושו נמי חביתין של שני עשרונות:
והיין. הוצרך לפורטו לטעם שאמרנו. לפי שאינו קרב עם הסולת. ואינו נקרא בשם חביתין מחמת זה. להיותו קרב חובתו בפני עצמו. אבל לסולת. שם אחד הוא לשניהם. כמו ששם יין אחד הוא להם. וזה דבר ברור מאד בעזה"י. ועיין בסמוך מ"ה:

משנה ה

בין איברים לנסכים. כאן נסכים שם כולל. למנחה. לחביתין. ונסכיהם. דזימנין מלת נסכים כיילא כל הני. דכולהו נסכים מיקרו. ומעשה המנחה והחביתין שוה. כדפרישנא לעיל. ע"כ שניהם נכנסין בשם נסכים. ועיין פ"ז:
אם היה כ"ג זקן כו' מחמין לו חמין דייקינא בחי' דווקא כה"ג מדוחק התירו. אבל בבריא לכתחלה לא. [עיין תוס' סוכה ד' נ' ע"א ד"ה שאינו] דשבות שאינה צריכה לא התירו אפילו במקדש. ולרש"י דל"ג בגמרא הא דמשום שבות. צריך לומר דטעמא אחרינא איכא במילתא. דלא שרינן אלא מדוחק ובקושי כה"ג. משום דלכתחלה לא אריך לטבול

בחמין. אפילו פושרין משום גזירת מרחצאות. למאן דאית ליה הכי. ועמ"ש בחידושי שם ביררתי ענין זה בס"ד:

משנה לחם

אם היה כ"ג זקן צ"ע מאי שיאטיה הכא. **ושמא** י"ל בזה. שלא הותר דבר זה אלא במקדש דווקא. מטעם שאמרו. שאין שבות במקדש. משו"ה לא תני לה לעיל מ"ג. דבחול היתה אותה טבילה. וע"כ היה צריך להתאזר כח וגבורה. לכוף טבעו ולהכריח אסטניסותו בטבילה ראשונה. ושומר מצוה לא ידע דבר רע. משא"כ עכשיו שבא אל הקודש. שלא חלה עליו גזרת שבות לשום דבר. לא ראו להטריחו בחנם. ואין לו לסמוך על הנס. דשכיח היזיקא באדם זקן וחלוש. אם יטבול כמה פעמים ביום אחד בצונן. לכן כראוי הקדים כאן מעשה החמין להפשירן שקודם בהכרח למעשה הטבילה. שרוצה לשנות מיד. ודומה שהוא דבר הגון. ומסייע לגרסת התוספות.

משנה ז

אלו משל צבור. כתב תי"ט וממשנה זו למד הרמב"ם דבגדי כהונה מתרומת הלשכה. וס"ל דאין בין בגדי כ"ג לבגדי כהן הדיוט לענין זה עכ"ל:

ואינה ראיה גמורה דאיכא למימר דווקא כ"ג ביוה"כ שעובד רק עבודת צבור. הוא דבגדיו באין משל צבור. דלעבודת צבור פשוט דצרכי קרבן כקרבן דמי. ואפילו שומרי ספיחים בשביעית לעומר. נוטלין שכרן מן התרומה. כדאיתא רפ"ד דשקלים (ועיין בגמרא דר"פ שני דייני [ד' ק"ו]) ואם איתא דאין בין בגדי כ"ג לבגדי כ"ה לענין זה. מהתם שמעינן לה. ואין צורך לדקדק ממשנתינו זו שהדבר מוכרח במקומו:

אבל נ"ל שממה שאמרו בגמ' כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לצבור יפה. ש"מ דכל בגדי כהונ' ואפי לצורך עבודת יחיד. ודכוותייהו בגדי כהן הדיוט. ודאי לא גרעי מכתונת דעובד בה עבודת יחיד. דהא עבדי בהו נמי עבודת צבור כל יומא. בתמידין ומוספין ושאר קרבנות צבור כל השנה. עיקר מצותן משל צבור. וקמ"ל דמתנדב נמי משלו ומוסרה לצבור. ויוצא בה אליבא דמ"ד מתנדב שומר חנם כדאיתא בשקלים [פ' ד' משנה א']. ומצאתי ג"כ בתו' שהביאו ת"כ דדריש מדכתיב בגדי קודש לומר שצריכין להיות משל קודש:

והא דנקיט תלמודא עבודת יחיד. נ"ל דלאו למעוטי עבודת צבור. דהא על כרחך הך מימרא אליבא דר' יוסי מיתוקמא. דאית ליה מתנדב. (וכדמוקים בירו' לעצי מערכה דבאין נדבה. כמ"ש בתי"ט לעיל. איברא לשינויא דשאני לן בין קרבן עצמו למכשירי קרבן. איכא למימר הכא נמי דאתיא כי כולי עלמא) וא"כ מאי שנא בגדי כהונה מקרבנות עצמן. אלא רבותא אשמעי' דבקרבנות עצמן פשיטא ליה דלא חיישינן לשמא לא ימסרם

לצבור יפה. מאחר שהדבר ידוע שצריכין להיות משל צבור. אבל בעבודת יחיד מהו דתימא ליחוש דילמא לא ימסור יפה יפה קמ"ל ודוק:

משנה ח

משנה לחם

פרו משלו הוא מביאו. לא משל צבור כעולת העם. **ופר** העולה ושאר המוספין. כבר עשאם עם תמיד של שחר. כמדת ר"ע מ"ג פ"ז דמכלתין.

משנה לחם

השם עתי"ט שכתב ומדתנן לפני ה' תטהרו. ש"מ דבלשון הכתוב לא בעי לשנויי. ותסייע לסברת הרי"ץ ע"כ. **ולא** ידענא מאי סייעתא. אינהו נמי בגירסא הוו קמיפלגי. וקצת משמע מלשון הריצא"ג גופיה. דמודה לרס"ג. דלכתחלה שפיר טפי למעבד כוותיה. ולא פליג עליה אלא בדיעבד. **ולפ"ז** צ"ל דגרסת משנתנו כך היא שומה בפיהם ז"ל מאז. ובספרינו מאן מפיס. אחר שקיצרו בלשון הכתוב ולא סיימוהו כלל. **איברא** מסתברא דשפיר דמי לתפוס לשון הכתוב. כמו שהוא דרך קריאתו. וזה בין בסדר עבודה. בין בגרסא דמשנה. אין לשנותו. עמ"ש בס"ד בשי"ע (ספ"א דק"ד) ולעיל מ"ד פ"ד דברכות.

משנה לחם

שם ס"פ ותו לא מידי. נ"ב ועמ"ש בס"ד במו"ק א"ח (סמ"ח).

משנה לחם

בלח"ש ודוק. נ"ב (גם נודע ליודעים חן. כי כמו שעונש המקצץ בנטיעות גדול מאד. כנרגן מפריד אלוף. ככה הוא בהפך. המחבר ומייחד הנפרדים. אין קץ לענשו ר"ל. כי לתאוה יבקש נפרד. ונשלל החבור מהפר"ד. כי חטאת קסם הוא ומרד. המ"י).

משנה לחם

היה יודע פרק בשיר בגמרא מכניס גודלו בין הנימין. פירש"י נימת הפה. נגד מחיצת החוטם. **וא"ת** והרי אמרו בעומד בתפלה. שלא יניח ידו על סנטרו. **י"ל** כמ"ש הרב"י (סצ"ז) דסנטרו הוא לחי התחתון. וזהו שאסור. ולא כמו שנוהגין חזני אשכנז ופולין. ואף לפי גירסא אחרת שם. לק"מ. **אי נמי** לבסומי קלא שרי בכל גוונא. וכן כתבו האחרונים ז"ל שם. ולא ידעתי טעמם. והרי מכאן סמך יפה. **אע"פ** שעדיין י"ל כהנים על הדוכן מילתא אחריתא. דבעי למחדי למיהוי בחדוותא. **ושאני** תפלה דרחמי היא. וצריכה הכנעה וכובד ראש. ולזה דעתי נוטה באמת. שראוי להחמיר ולאסור. ולא ילפינן ממקלקלתא. אי איישר חילי אבטליניה.

משנה י

שנים עשר דד לכיור. הקשה בתי"ט בשם כף נחת שלא מצא מקום פנוי כל כך בין האולם ולמזבח לזה הבור. שלא היה כי אם ג' אמות:

ועיין מ"ש בתי"ט בישוב הקושיא. שהוא דבר זר ורחוק מאד מן השכל. שמלבד הדוחק שיהיו הכהנים המקדשין. עומדים כל כך צפופים בקידוש. וגם נסבול הזרות שהיה

מקום הכיור מלוא כל הרוחב. שבין מעלות האולם ולמזבח בצמצום. מה שלא נשמע בשום מקום. עוד עדיין אי אפשר ולא הועיל מאומה. שהרי מכל מקום לא היו יכולין לעמוד הכהנים המקדשין בבת אחת בהיקף סביב הכיור. דמשתי רוחות לא אפשר. אם מרוח מערב של הכיור. לפי שא"כ יצטרך שיעמדו על מעלות האולם לקדש. ותמה על עצמך היאך נכנסין לשם בלא רחוץ ידים ורגלים. דהא מסקינן בפרק טרף בקלפי [ד' מ"ד ע"ב]. אולם ובין אולם ולמזבח חדא קדושה. ואפילו בין האולם ולמזבח אין ליכנס בלא קדוש. כמ"ש התו' בפ"ק דמכילתין. שאפילו כ"ג הנכנס בין האולם ולמזבח בלא רחוץ ידים מפציעין מוחו בגזרין. ואם לרוח מזרחית מנועים היו. מפני המזבח המעכב עליהן. שהרי לפ"ד התי"ט לאותו צד היה א"כ הכיור נוגע בקיר המזבח. ויאמר נא שעמדו על גבי המזבח ח"ו. ע"כ ישתקע הדבר ולא יאמר. ותו לר' יהודה דמדות לא היו כי אם שתי אמות פנויין בין המזבח ובין מעלות האולם. והיכא משכחת ליה דוכתא להך בור:

אבל במחילת כבודם נדחקו שלא לצורך שיש ריוח הרבה מקום פנוי לכיור. לפי שלא בין האולם ולמזבח מכוון עמד הכיור. אלא משוך כלפי דרום היה. כדתנן פ"ג דמדות [משנה ו']. ודתנן התם בין האולם ולמזבח. פירושו כבין האולם ולמזבח. ר"ל כנגד האויר שבין האולם למזבח. וכן פירש שם המפרש. והכי איתא בהדיא זבחים (דנ"ט) שלא היה כיור מפסיק כלל בין האולם ולמזבח. אלא אותו חלל פנוי מכלום שלא יהא דבר חוצץ בין המזבח והאולם. והכיור משוך כולו לצד דרום. ועומד לרוח דרומית מערבית. מכוון כנגד המרחק שבין האולם למזבח. ושם עמדו שלא בדוחק שלא עכב המזבח. וקרא לא קפיד אלא אמקום כיור שיהא בין אולם למזבח. אבל כהנים פשיטא דמצו קיימי לבר. וגם אם היה הכיור עצמו משוך מעט לצד מזרח. אף על פי כן נתקיים המקרא בין אוהל מועד ובין המזבח. מאחר שרובו ככולו מכוון כנגד אותו אויר שבין אוהל מועד ובין המזבח:

ושמא לא היו כלל מעלות לשתי הרוחות מצדדים. כי אם ממש בין אולם למזבח דווקא. כלשון המשנה במדות. והיו המעלות לאולם רק על פני רוחב המזבח. ומשם והלאה לצפון ולדרום היה מקום פנוי בלי מעלות. וכותל אולם עשוי בשוה עם קרקע ההר. שקדרוהו והחליקוהו ועשאוהו זקוף ביושר מלמטה למעלה ודומה כמין כותל. וזה יותר נראה. כי לאיזה צורך יהיו שם המעלות. שאינן עשויות אלא לכניסת האולם. ודיין בהיותן על פני פתח האולם בלבד:

ואף שנראה מפירש"י ז"ל בגמרא דפ"ק דמכילתין גבי מעלות העזרה. שהיה ארכן של מעלות על פני כל רוחב ההר. זהו דווקא בעזרה שהיתה חצר פרוצה אין חומה. ופנויה מבלי כותלים. אבל האולם שהוא בנין סתום בפני עצמו. לאיזה טעם יצטרכו מעלותיו

פנות קדים. לכותל הסתומה וכ"ש שכך היה צריך להיות שם בלי מעלות כנז'. כדי להבדיל ולהפריש העם ממנו מפני רוב קדושתו והוא נאה יותר משנניח מעלות האולם על פני כל רחבו. ועכ"פ אין המקום צר ודחוק לכיור. וניחא נמי כיון דלדרום קאי ולא הפסיק בין האולם ולמזבח. אותו מקום ג"כ אינו בכלל אותה מעלה. שלא ליכנס שם בלי רחוץ ידים ורגלים ודוק:

משנה יא

של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. כתב הרע"ב שלא היו יודעין שאר אומנים לרדותו מן התנור שלא יהא נשבר. לפי שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה עכ"ל:

קיצר קצת דהא משמע דכולהו משום הידור מצוה אית בהו. ולמצוה מן המובחר בלבד. ואם שאר אומנין לא היו יכולין לרדותו שלא יהא נשבר. א"כ לא היה בזה משום מצוה מן המובחר בלבד. והיו צריכין להם על כרחם. שהרי אי אפשר בענין אחר:

אבל בגמרא מבואר יפה שאומנין אחרים היו אופין מבחוץ. לפי שיראים שלא ישבר אם ירדוהו מבפנים. וא"כ כבר אפשר למצוה שתתקיים ע"י אחרים שיאפוהו מבחוץ. ולכן מתחלה לא השגיחו בבית גרמו. ושלחו חכמים אחר אומני אלכסנדריא. לעשותו כמנהגם. ולא היו חוששין על האפיה אם היא מבחוץ. דמאי נפקא מנה. עד שאח"כ ראו שפתן מתעפשת. מפני שלא היו יודעין לרדות כבית גרמו. ובזה אין כי אם משום הידור מצוה. דכל פעל ה' למענהו. ולכך חזרו לבית גרמו:

של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת. ז"ל הרע"ב מכירין היו בעשב מעלה עשן וכפירש"י ז"ל:

ובגמרא ששלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן. ופירש"י כמו כן שלא היו מכירין בעשב מעלה עשן. עמ"ש בחי' במה שיש לתמוה בזה איך חסרו עשב המעלה עשן:

והרב הגדול בב"י בא"ח סי' קל"ג למד ממשנתינו ומהך עובדא דמייתי תלמודא עלה דמעלה עשן לא מעכב כלל. ואישתמיטתיה גמרא דפרק הוציאו לו דאיתא התם בהדיא [ד' נ"ג ע"א] שאם חיסר מעלה עשן חייב מיתה. וכבר תפסוהו האחרונים ז"ל על כך:

ובר ממאי דכתיבנא כבר במ"א ליישב את זה. אמינא השתא דלק"מ דאע"ג דאמרינן התם דמעלה עשן מעכב. היינו דוקא כי איתיה קמן. אבל בדליתיה דלא אפשר שאני. דמכל מקום לא הויא לה קטורת חסרה מחמת זה. ותדע דהא מיחייב עלה במפטם כמוה באחד עשר סממנים לחוד. ש"מ דחשיב במתכונתה אפילו בלא מעלה עשן. וקאי עלה בכרת ובשוגג מביא חטאת קבועה. דדווקא י"א סמנים הילכתא גמירי להו דמעכבין זה את

זה. ולא איצטריך למיתנינהו גבי הני דתנינן במנחות דמעכבין זא"ז. דמילתא דפשיטא דבעינן במתכונתה כדכתיב. ואתיא הילכתא לגלויי מילתא בעלמא הי נינהו סממניה:

אבל מעלה עשן דלא בסממני הקטורת נאמר. ולא נפיק אלא מקרא אחרינא. דלא כתיב בההוא ענינא דקטורת סמים. אלא מריבויא דקרא כתיב בענן וכסה ולא בכלל חשבון סממנים הוא. אם איתא דמעכב את הי"א סממני' אחרים. שלא יוקטרו כלל. אם לא מצא מעלה עשן. ודאי דהוה מיבעי ליה לתנא למיתנייה. ולאשמועינן נמי כי הא דסממני קטורת ומעלה עשן מעכבין זא"ז. וזה מוכרח מאד. אלא פשיטא לא נאמרו דברים במעלה עשן לעכב אלא כשישנו. שלא לחסרו במזיד. לענין זה שנה עליו הכתוב לעכב. אבל לא מצא מעלה עשן. בשביל זה לא יהא מזבח בטל שאינו מעכב אם איננו. ואולי אפי' ישנו אינו מעכב אלא דוקא כשהוזקקו לו. כדרך שאמרו בלחם וכבשים שזיקה מעכבתן ודוק. ואלה דברים נכוחים למבין:

ואכתי פש גבן לברורי מה דכ' בב"י תו בהך ענינא. אגב אורחין הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא. (וממילא נשמע ג"כ התנצלות אחר להשגה הנ"ל) וז"ל הרב"י עוד שם אחר שהביא משם מהרי"א וא"ח שיש לומר פטום הקטורת מתוך הכתב שלא יחסר א' מסממניה ויהא חייב מיתה. כתב ז"ל ואם לדין יש תשובה דהא בחיסר סממניה חייב מיתה. פירש"י [כריתות ד' ו' ע"א] כי עייל ביוה"כ דכתיב ולא ימות בזאת יבוא אהרן. וכי מעייל קטורת שלא כהילכתא ביאה ריקנית היא. אלמא שאינו חייב מיתה מפני שחיסר אלא מפני שנכנס שלא לצורך. ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב חייב מיתה שהרי נעשית קטורת זרה. איכא למימר דטעמיה כיון דקטורת זרה היא הו"ל ביאה שלא לצורך. ואפילו את"ל אעפ"י שאינו נכנס לפני ולפנים כו'. חייב מיתה משום קטורת זרה כדאשכחן בבני אהרן שנתחייבו מיתה מפני שהקריבו באש זרה. איכא למימר דהיינו כשמקטיר ממש עכ"ל:

ויש להפליא מאד כמה הפריז על המדה במה שרצה זכרונו לברכה לומר אפילו בחיסר סממניה. אין חייב מיתה גם בלפני ולפנים רק אביאה ריקנית. הא בהדיא אמרינן [יומא ד' נ"ג ע"א] אפילו שגג בביאה והזיד בהקטרה. (איברא דאיכא שינויי אחריני טובא התם. אלא דמשמע דכולהו איתנהו ולא חלק אדם בדבר) חייב. ומפירש"י בכריתות אין להוכיח כלום. דלא נחית להכי ולא חש למכפל ולפרושי כה"ג דמיירי דשגג בביאה והזיד בהקטרה. דממילא משמע הכי. וטעמא לחוד אשמעינן טעמא מאי חייב גם בשגג בביאה. דהיינו נמי משום דרחמנא שויה כביאה ריקנית במזיד. כשהזיד בהקטרה. משום דאיסורא דתרווייהו מקרא דלא יבוא בכל עת ילפינן להו. כמ"ש בסמוך בעזה"י. להכי

פריש כנז'. ומילתא אגב אורחיה נמי קמ"ל דכל שישנו במיתה משום ביאה ריקנית. ישנו במיתה גם בהקטרה חסרה. ולאפוקי היכל דליכא חיוב מית' בביאה ריקנית דידיה. בהקטרה נמי ליתא לחיוב מיתה. ע"כ הוצרך רש"י להעמידה ביוה"כ דווקא. דבקטורת דכל השנה לא משכחת לה חיוב מיתה בחיסר מסממניה. וכמו שאבאר עוד בסמוך דעת רש"י ז"ל. דלא ס"ל כרמב"ם ז"ל בהא:

ובזה היינו יכולין להעלות ארוכה למבוכה. ולהתנצל בעד הרב"י ז"ל דאף על גב דמחייבינן גם אהקטרה לחוד. היינו דווקא ביוה"כ בקטורת דלפני ולפנים. דמיירי בה התם בפרק הוציאו לו. משא"כ בהקטרה דהיכל דהוא קטורת דכל יום דעסיק בה הרב"י השתא. לא מיחייב אהקטרה. והיה מוצל מהשגה זו (גם הראשונה סרה מעיקרה לפ"ז. דלא אמרו שמעלה עשן מעכב ואם חיסרו חייב מיתה. אלא ביוה"כ דכתיב ביה וכסה ענן. ובאמת לא נזכר זולת זה בשום מקום. ולא רמיזא לגמרי לחייב על חסרון מעלה עשן. בקטורת דכל השנה) הנז':

אלא שהוא ז"ל נעל בפנינו דלתי עזרה ושערי הצלה כי מי הכניסו בצער הזה ללמדה מהקטרת פנים דקה"ק. עד שהיה נבוך להוכיח מפירש"י שאין חיוב מיתה בהקטרה בלתי זדון ביאה דמאי איכפת ליה לרב ז"ל בהא. דאפילו תימא דחייב אההיא הקטרה. מ"מ בהקטרה דהיכל מיפטר. ובהאי גוונא הוה קאמר שפיר. אלא שהוא ז"ל ראה דברי הרמב"ם ועמדו בפניו כחומה. שלדעתו שוה ההיכל עם קה"ק בזה. לחייב על קטורת חסרה. וכסבור שגם רש"י מודה בכך. ע"כ דחק הרב ז"ל עצמו לתלות החיוב בביאה ריקנית. ואין זה מחוור כי דעת רש"י חלוקה ורחוקה בזה מדעת הרמב"ם כרחוק מזרח ממערב כמ"ש בסמוך בעזה"י. (גם האחרונים ז"ל שהשיגוהו בזה לא דקדקו היטב ולא ירדו לחלק בכך. דשתיקתם הויא הודאה דסבירא להו נמי כוותיה בהא. דהקטרה שוה בזה להיכל ולפני לפנים שאל"כ יש להתרעם עליהם שלא מצאו לו זכות. דאע"ג דאיהו ז"ל לא טעין אנן טענינן ליה. כה"ג צריך לאודועי):

ואיברא דעכ"ז אכתי לא ניחא לגמרי. ולא מהניא תפיסתו של הרב"י על מהרי"א דאע"ג דליכא חיוב מיתה בהקטרה חסרה דהיכל. מיהא חיוב מלקות ודאי איכא מתרי לאוי. חדא משום לתא דביאה ריקנית דהיכל שהיא בארבעי'. ותו איכא נמי משום קטורת זרה:

ובאמת אחר המחילה הראויי' מכבוד הרב הגדול קדוש ה' זצ"ל. כל דבריו הללו מתמיהים מאד. ולא ידענא מאי אידון בהו דכתב בדעת הרמב"ם דמשום ביאה שלא לצורך מחייב. ותמה על עצמך היכן מצינו חיוב מיתה בביאה שלא לצורך דהיכל. והלא אינו אלא בלאו בלבד והוא מוסכם מהכל:

וכ"ש שהוסיף תימה על תימה במה שרצה לסמוך דעת הרמב"ם בזה שלמדה במה מצינו מבני אהרן. ואין למדין מהוראת שעה. הרי הם עדיין לא הוזהרו בלא יבוא. גם לא נתפרש עונם וכמה נחלקו בדבר מה היה חטאם. ובספרי איתא דנכנסו לפני ולפנים. ואיך א"כ יתכן שילמוד משם הרמב"ם חיוב מיתה. לנכנס להיכל בקטורת חסרה. והרי אלו דברים שאין הדעת מכילתם. ואיך נתפייס הרב ז"ל בכל אלו הדוחקים והריחוקים העצומים:

ופשוט שהרמב"ם סמך לו על אותה דפרק הוציאו לו [שם] דמוקמינן חד קרא לשאר ימות השנה. ומשמע ליה לרמב"ם ז"ל דלהך שינויא קאי נמי במיתה בשאר ימות השנה. והיינו קטורת דהיכל. ולא משום ביאה ריקנית דודאי לא אשכחן חיוב מיתה אביאה ריקנית דהיכל. אמנם באמת אין שיטת הרמב"ם בענין זה מחוורת לחייב מית' אהקטרה חסרה דהיכל בקשנו להעמידה ולא מצאנו:

ולא זוהי שיטתו של רש"י ז"ל זאת מצאנו שעלתה בידינו כהוגן אחר העיון. ולדידיה הכי הוא עיקרא דמילתא תרי קראי כתיבי בעונש. ותרווייהו באל פני הכפורת כתיבי. דהתם הוא דאיכא חיוב מיתה. ויצא בזה שאר הקודש. לא ימות קמא מוקמינן לביאה ריקנית דלפני ולפנים. ולא ימות בתר' להקטרה דלפני ולפנים. ואזהרתייהו מלא יבוא נפקא. דרחמנא שוינהו כי הדדי. ואתרווייהו מיחייב משום ביאה ריקנית נמי (והיינו בין ביוה"כ בין כל השנה. לעולם חייב בשני אלו. אך בקה"ק בלבד). ולאזהרה אתרבי נמי היכל. דכתיב בה אל הקודש דכייל נמי היכל דקודש מיקרי ובין להקטרה בין לביאה ריקנית. למלקות לחוד אתרבי. דלהכי ודאי אהני אל פני הכפורת. ואתה המעיין התיישב והשב הדברים אל לבך. והעמד הכתובים על בורים. ודוק בגמרא ופירש"י בפ' הוציאו לו ובכריתות. ותמצא שהוא המחוור. ולא באתי להטריח באריכות דומה למשא. אבל ישמע חכם ויוסיף לקח:

ונקוט כללא בידך דבעינן ודאי תרי קראי לחיוב מיתה דפנים. חד לביאה וחד להקטרה. והכי נמי להיכל צריכי תרי קראי. דביאה ריקנית מכללא דאזהרת ואל יבוא בכל עת אל הקודש שמעינן לה. וקטורת חסרה בהדיא כתיב לא תעלו עליו קטורת זרה. והני תרווייהו בלאו גרידא נינהו. דמנ"ל לחייב מיתה בקטורת דהיכל. דלית לן אלא חד קרא לגופיה. לאזהורי אהקטרה דשאר ימות השנה. שלא תהא חסרה. וביאה ריקנית דידיה אע"ג דמאל הקודש אתרבייא כנז'. מסתיי' לרבוייה למלקות. מיתה מהיכא ילפת לה. דאל פני הכפורת ודאי מיעוטא הוא. למימרא דהתם הוא דאיכא חיוב מיתה. ושאר הקודש באזהרה. בין בביאה ריקנית בין בהקטרה חסרה. והכא נמי נ"מ להזיד בהקטרה. אע"פ ששגג בביאה. ולענין מלקות. ואם הזיד בשניהם לוקה שמונים משום אל יבא

בכל עת אל הקודש. ומשום לא תעלו עליו קטורת זרה. דהכי הוא ודאי שאם חסר א' מסממניה. נעשית קטורת זרה. ודקאמר תלמודא חד ליוה"כ וחד לשאר ימות השנה. אע"ג דלא פליג אשינויא דשגג בביאה והזיד בהקטרה. דכולהו לקושטא אתמרו. אין פירושו לקטורת דכל השנה דהיכל. אלא ה"פ לחייב גם אהקטרה חסרה דלפני ולפנים. כל ימות השנה. זה העלינו לפי פרש"י ז"ל. ואלו דברים ברורים מאירים העמק בדבר ותראה. ותעיד שאין שורש וסמך לחייב מיתה על הקטרה חסרה דהיכל כדעת הרמב"ם ז"ל. ע"פ מה שהבין בו הרב"י בסוף דבריו:

והאף אומנם לשון הרמב"ם סתום קצת. נר' לכאורה שצדק הרב"י בהבנתו. דסתמו כפירושו שם בהל' בית הבחירה. דבקטורת של כל יום איירי. ולא בשל יוה"כ דווקא. גם טעמו של הרמב"ם אינו מובן. שכתב שנעשית קטורת זרה. והיכן מצינו חיוב מיתה בקטורת זרה. והלא אינה אלא בלאו גרידא. כללו של דבר בהיכל לא מצינו חיוב מיתה. בטהור הנכנס לשם. אלא מלקות לבד בין בביאה ריקנית בין בהקטרה זרה:

ובדקתי בס' מנין המצות להרב ז"ל. ואף שם לא הביאה. אלא שיש לתמוה שלא מנה ג"כ אפילו הקטרה דלפני ולפנים. שכבר הודה בה בפירוש בסוף הלכות יוה"כ. ומזה נראה שדעתו בהקטרה דלפני ולפנים. שעכ"פ חייבין עליה משום ביאה ריקנית. אפילו שגג בביאה. וכאשר פרשנו למעלה בדעת רש"י ז"ל. וא"כ כבר באה במנין. במצות ל"ת ס"ח שהוזהרו כהנים שלא לבוא בכל עת למקדש אם לא לעבודה. (ושם מבואר בהדיא כמ"ש לעיל. דאין חיוב מיתה בביאה ריקנית דהיכל דלא כדעת הרב"י):

ולא יועיל זה בהקטרה דהיכל. אם כך היה סובר שחייבין גם עליה מיתה. שמאחר שאין באותה ביאה חיוב מיתה. יחוייב מזה שימנה אותה הקטרה חסרה למצוה בפני עצמה ודוק. וצע"ג. (ומחמת כל זה לבי נוקף קצת לומר שע"כ גם בהלכות בית הבחירה כוונת הר"מ על הקטרת פני פנים. ושבקיה דדחיק ומוקי נפשיה. וא"כ הוא רש"י והר"מ ז"ל שוין בזה לכל דבר. והו"ל להרב"י ז"ל להחזיק בדרך שאחז תחלה ולומר דאהקטרה דהיכל ליתא לחיוב מיתה. והיא ודאי תשובה מעלייתא. ולא היה צריך לכל האי שקלא וטריא. גם כבוד האחרונים ז"ל במקומו מונח שלא כיוונו יפה בהשגתם. שעל חנם רדפוהו. והועל לא יועילו דבריהם למהרי"א ולא יצילו לשונו מתפיסה):

והמחוור אשר ביררנוהו ע"פ שיטת רש"י. והיה בו סיוע רב להרב"י ז"ל שאין חיוב מיתה בקטורת דכל השנה. דמיירי בה הרב ושכנגדו המקפידים גם באמירה. אלא שאינו ניצל בזה מכל וכל. דמכל מקום האיכא למיחש לאיסור לאו וכדאמרן. ואפשר דמהרי"א וא"ח נמי לאו בדווקא נקטי חיוב מיתה.

ואולם האמת עם הרב"י במ"ש דליכא חיוב מיתה. ואני מוסיף שאפילו איסור לאו וחיוב מלקות אין כאן. באמירה חסרה ואף במזיד. והני מילי מרפסן איגרי דאי מדמית לה אמירה. לעבודה והקטרה ממש לכל מילי. וכאילו נכנס להיכל לפני לפנים. א"כ ניבעי נמי קידוש ידים ורגלים. וטבילה והזאה דבכולהו איכא חיוב מיתה. והא לא אפשר. ותו דזרים אנן. ונמצאת אומר ח"ו שאמירתינו לבטלה ועבודתינו פסולה. והוא דבר מבואר הבטול מעצמו. והדבור בו למותר. דמילתא דפשיטא היא. דלא מדמינן להו לגמרי להדדי. אלא דבמאי דאפשר לאזדהורי. עדיף וראוי ליזהר. ותו לא מידי:

הגרוס בן לוי. כתב תי"ט ואני תמה על שלא מצא הגרוס ג"כ תשובה שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן עכ"ל:

ואין כאן תימה שבודאי מצא והשיב. וכבר נתקבלה כמו כן. שהרי כך אמרו כולן מצאו תשובה לדבריהם כדאיתא בגמרא חוץ מבן קמצר. ועל כן נמנה הגרוס בין הממונים החסידי' וכמ"ש בתי"ט גופיה. ובתוך כדי דיבור שכח דברי עצמו שאם לא היתה לו להגרוס תשובה מוצאת. מפני מה קירבוהו ומנאוהו בין החסידים. אלא כדאמרן שהיא ודאי תשובה כוללת לכל אלו. ואטו כי רוכלא ליחשבינהו תלמודא:.

ומה שלא מצאו לו זכות לבן קמצר. אין נ"ל מספיק מ"ש בי"מ. אלא כך הוא הענין לדעתי שכל אלו הנזכרים באו מחמת טענה עצומה ולא זו בלבד שנתייראו שמא ילמוד אדם שאינו הגון כו'. כי זה הטעם לבדו לא יספיק לשלא ילמדו ועמהם תמות חכמה. כי במותם תאבד תועלתה גם מעבודת ה' ויצא שכרם בהפסדם. כי אין ראוי שספק חוטא א' יאבד טובה הרבה. ויביא קיצור בכבוד שמים. שהכל ברא לכבודו. (וכל פעל למענהו ולהשתמש בו לפניו ית'. ולא יתכן ההמנע מזה מחשש הטועים שיעשו קודש חול. ועל כיוצא ארז"ל שא"ל הקב"ה למשה כתוב וכל הרוצה לטעות יבוא ויטעה. לא ח"ו לתת מכשול לפני עורי לב. אלא לומר שאין ראוי למנוע מהודיע דבר הראוי והגון לפניו ית'. מפני הפושעים הטועים. כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם וגו'. וכמאמרו של ריב"ז בכלים ומסקינן דאמרה לבסוף מה"ט):

אלא כך אמרו לפי שיודעין היו שבית המקדש עתיד ליחרב כדאיתא בגמרא. ורצו לומר בזה שנמצא אז אין עוד לכבד לשי"ת בחכמתם וידיעתם זאת. ושוב לא תועיל רק לרעה ח"ו. על כן נמנעו מלמוסרו לכל אדם. מפני שחכמים גדולים היו שידעו שקרב קיצו של בה"מ. ולא במותם יירשו אחרים חכמתם. להועיל להיטיב בעבודת השי"ת. וזוהי ודאי תשובה נכונה ומספקת לכל הללו הנזכרים שקבלו את תשובתם:

משא"כ לבן קמצר לא הועילה לו זאת הטענה. שבדבר הכתיבה האומנית יהי כבוד שמים לעולם במקומו עומד. בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. והי"ל ללמוד מעשה הכתב שהוא דבר הנוהג לדורות. גם בחורבן הבית בכתיבת ס"ת וכיוצא. (אבל פרק השיר בטל בהעדר הדוכן. ואין ראוי להשתמש בו אפילו בדברי שירות ותושבחות זכר לדבר איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר וק"ל) ולזה לא היה לו לחוש לאדם שאינו הגון שמא ילמוד. שאף על פי שבודאי יותר נראה שאין נכון לעשות כן לע"ז. (ודלא כמ"ש בי"מ. ודוגמת ראיה שיש קפידא בדבר. מה שמצינו שעל מה שהוא עבודת פנים. חייבין על כיוצא בו לפני ע"א ודוק) מ"מ לא הי"ל למנוע מזה שאין להניח בשביל כך מה שהוא ודאי תועלת גדול בכבוד שמים כמו שאמרנו. ע"כ לא היה זה כי אם רוע לב. ודוק כי נכון הדבר וישר מאד:

פרק ד

משנה א

טרף. נ"ל שהוא מלשון משנה ביצה טרופה. צמר גמלים ורחלים שטרפן [כלאים פ' ט' משנה א']. כלומר מעורבין וכן דרך לערב ולטרף פתקי הגורלות שלא יהו ניכרין. ולשון רש"י ז"ל בטריפה ובחטיפה. והם שני ענינים לא כלשון הרע"ב ז"ל:

משנה ב

משנה לחם

כנגד בית שחיטתו לשון רע"ב בצוארו. **וקשיא** לי בגווה טובא. דהאי מאי כנגד. ליתני ולנשחט בבית שחיטתו. **ותו** אמאי לא תני בהדיא בצוארו. כדתני רישא בראש שעיר המשתלח. **הא** ודאי מסתברא דאהעמדה קאי. דסליק מניה. וכנגד בית שחיטתו. דומיא כנגד בית שלוחו משמע ודאי. **ובס"ד** חזי לן פירושא דהך מילתא באנפא אוחרא והא תנא דידן דווקנא הוא. וכנגד בית שחיטתו. פשיטא דכנגד מקום שחיטתו מעמידו. קאמר. ולא בצוארו קא מיירי. אף דאוקימנא לה אקשירה. היינו למימרא דקשר ללשון דנשחט. במקום שעומד שם מוכן לשחיטה. היה קושר הלשון כנגד צוארו. ולא בצוארו. דבהכי נמי אית ליה היכירא. ולא אתי לאחלופי וק"ל. **מיהא** בגופיה ממש. ודאי לא קטר ליה. תדע דלא אפשר כלל. דהא קעביד עבודה בקדשים. דכוותה רמינן ריש פא"ד אדתניא תוחבו לו בין קרניו. והא קעביד עבודה בקדשים. ומשנינן דעביד כדהלל. אלמא דכה"ג עבודה היא. והתם אע"ג דלצורך עבודה הוא. אסור. כ"ש הכא דאינו מצרכי עבודה לגמרי. אלא לסימנא. פשיטא דאית ביה משום עבודה לכ"ע. משו"ה דייק בלישניה. ולא תני בצוארו.

משנה לחם

אבל במשתלח. דלא קרבן מזבח הוא. ודמי לפרה. דקדשי בדק הבית הוא. הכי נמי שעיר אינו אסור

בגזה ועבודה. אלא מדרבנן קודם שנעשית מצותו. ואחר שהגריל עליו. אין חייבין עליו עוד משום שחוטי חוץ. ואינו עושה תמורה. ואין חייבין עליו משום מעילה. הוא הדין לגזה ועבודה. לדעתי חדא מילתא היא. **והכא** לאחר שהגריל עסקינן. ועוד שהוא לצורך הכשר מצוה. להכי אף לכתחלה קושרו בראש עצמו. **ברוך** המגלה עמוקות. סוד ה' ליראיו. **שוב** ראיתי בראי"ש הביא דברי סדר אתה כוננת. והשיג עליו. ולפ"ד דבריו נכוחים וישרים.

משנה ג

שחטו וקבל במזרק. ז"ל התי"ט נראה דהכי נמי קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו כמו בתמיד אלא שקיצר התנא בלשונו וסמך אדלעיל דזיל בתר טעמא עכ"ל:

ואיני מודה לו בזה דלא הוה משתמיט תנא מלאשמעינן כי הך הילכתא גברוותא. ועוד שלא זו שקיצר במקום שהיה לו להאריך בודאי. וכך היה נאה לו יותר לבאר היטב מבלי תת מקום לטעות. אלא ששינה את לשונו. ואם רצה לשנות דרך קצרה. הי"ל לומר קרצו לחוד. דהוי מפרשינן ליה כדכתב בתי"ט. ותנא דווקנא הוא. גם מבעלי התלמוד לא היו שותקים מזה. ואף הרמב"ם בחבורו כך שנה עם היות שאין מדרכו לסתום. אלא לפרש בכל כה"ג:

ונ"ל דמתני' כפשטא וכמשמעה. וטעמא דמילתא דשני לן בין תמיד לפרו. הוא דבתמיד אפשר למרק ע"י אחר. דהא אמרינן [ד' ל"ג ע"א] דלא בעי מירוק אפילו מדרבנן אלא דמצוה למרק. ודווקא תמיד שגם שחיטתו כשרה מן התורה אף בזר. אע"ג דאמרינן עלה כל עבודות יוה"כ אינן כשרות אלא בו [ד' ל"ב ע"ב]. היינו מדרבנן. דהא לר' יוחנן לא מצינו שחיטה פסולה בזר. אפילו של פרו דחובת היום היא. ושל תמיד לכולי עלמא אינה מן התורה בכ"ג. לכן נעשה המירוק ע"י אחר כיון שמצוה במירוק:

אבל בשחיטת פרו דהכא אתיא מתניתין כמ"ד דפסולה שלא בכ"ג. דאהרן וחוקה כתיב בה. וכיון דכתיב קרא לעיכובא גם בשחיטה. דנמי לאו עבודה היא בעלמא. אף המירוק בכלל. ואע"ג דאמרינן דלאו עבודה הוא. היינו לומר שאינו מעכב אם לא נעשה לגמרי. כשחיטה שא"א לבטלה. אבל אם נאמר שלעולם צריך הוא המירוק. ואין מבטלין אותו בשום פעם. אי אפשר לעשותו אלא דווקא ע"י כ"ג עצמו בפרו. מאחר דקפיד קרא. א"כ איך אפשר לאחר למרק:

ועל כרחך צ"ל א' משתים אם שהיו מוכרחים לבטל המירוק בפרו דלא אפשר. ולפ"ז הא דתני הכא שחטו ולא קרצו כדלעיל. אע"פ שלא חתך בו הסימנים יותר מבתמיד. עשה זה בחכמה שלא נטעה לומר לשון קצר הוא. ושסמך אדלעיל ותפרש כמו כן מירק אחר במשמע. אבל מתוך ששינה עלינו לשונו זה. טעמו שמפני כך אמר שחטו. להודיענו

שזהו גמר שחיטתו ברובו. וכהכשר שחיטה בכל מקום בחולין. שרובו של א' כמוהו. וזוהי תכלית שחיטתו. שאין צריך כאן יותר. רק כסתם שחיטת חולין:

אי נמי בפרו היה מתכוין לגמור כל השחיטה בזריזות ומהירות. כדי שיוכל לקבל אף את הדם היטב. והשתא פשיטא דשפיר דייק תנא דידן למיתני שחטו. דלא דמי לקרצו דלעיל. ושאני תמיד דאפשר באחר לא סמכו על זריזותו דוק וכפתור ופרח הוא בעיני:

ממרס. כתב תי"ט והמלה עברית כמו לרוס את הסולת דיחזקאל (מ"ו) עכ"ל:

ולא ידעתי מה ערך ויחס בין שתי המלות שכאן בלשון משנה יש מ"ם שרשית. ושם בכתוב המלה מבעלי הכפל שרשה רסס כמו והכה את הבית הגדול רסיסים. ודוגמתו במשנה עב או מרוסס. ולא מצאנו מ"ם נופלת מן השורש ודוק. ע"כ היא מלשון חז"ל ואין לה חבר במקרא. אבל יש כמוה בתרגום ומעוך וכתות. ת"א ודמריס ודרסיס גם ממנו ראיה לדברינו ששני משקלים נפרדים בשרשם הם. והראשון הוא הנאות לענין. והשני הוא מלשון העברי הנז':

על הרובד הרביעי שבהיכל. תני של היכל גמרא. כלומר שבעזרה כשיוצא מן ההיכל מונה הרובדין ומניחו על הרביעי עכ"ל רע"ב וכן פירש"י ז"ל:

ודבריהם סתומים וחתומים מאד וצריכין עיון רב. כי מי הכניסו להיכל לשימנה הרובדין ממנו לחוץ דרך יציאתו. והלא עד עכשיו בעזרה הוא. ועוסק בשעירים ובשחיטת פרו. וגם אני נבוך ברובדין אלו עצמן איזה מקומן. כי אין בין היכל למזבח בעזרה כי אם רובד א'. ולמה שינה ג"כ לשונו באמרו שבהיכל וכוונתו על שבעזרה:

וכבר נתתי לבי על כל מקום כיוצא בזה ליישב הלשון היטב. ולהעמידו על מכונו ונתקיי' בידי ת"ל. (שאין לנו לשבש לשון התנא המזוקק ככסף צרוף. אבל מיד ה' עליו השכיל ומלתו על לשונו. בשנותו את טעמו לצורך. ולהבין ע"י דבר מתוך דבר. ולעולם הלשון עם התיקון שמתקן בו בעל התלמוד. הכל בוא יבוא על נכון. אין בו נפתל ועקש. ודעת שפתיו ברור מללו. ואם דבר רק הוא ממנו הוא. וכבר ראיתי בעזה"י סימן יפה במקומות כאלו אחר העיון והטורח. בה' בטח לבי ונעזרתי שלא לריק יגעתי. ותיתי לי שקיימתי דברי חכמים ובלשונם תרופה מצאתי) ואשוב לשום לב גם לבקש טעם נכון למה דווקא בחרו ברובד רביעי בדם ובמחתה. והאחרון הכביד רצוני בבא דסיפא. דגבי מחתה תנן על הרובד הרביעי שבעזרה. ולא נודע מקומו איה. אם הוא הראשון או אחר. ותהי חזות הכל כדברי הספר החתום. כי לא פירשו לנו רבותינו ז"ל כלום והלא דבר הוא. ובטחתי בחסד השי"ת שמן השמים האירו עיני לתת טוב טעם ודעת בכל זה:

הסכת ושמע אלי צא ובדוק במדות תמצא שבין המזבח והאולם. ארבעה רובדין היו בכללן לא פחות ולא יותר. האחד מהם היה למטה בעזרה. סמוך למזבח ושוה עם שאר הרצפה שבקרקע עזרה. ושלשה האחרי' מובלעים במעלות האולם שהן יחד בכ"ב אמות שבין האולם ולמזבח [מדות פ' ה' משנה א']. שעליהן הכוונה בכל מקום שאמרו בין אולם ולמזבח:

והשתא א"ש דקתני ברישא רובד הרביעי שבהיכל. בדווקא קאמר אע"פ שאין כוונתו בהיכל עצמו מבפנים. מטעם שאמרו בגמרא. אעפ"כ צריך היה לומר כן בלשון זה בהכרח. משום דרצונו לומר רובד העליון הסמוך לאולם. ומשום דמיקרב להיכל קרי ליה הכי. ואיכא דס"ל קדושת היכל ואולם חדא היא. וכן בכתוב שניהם נקראים קודש ובחמשה דברים שוין הן אליבא דכ"ע. והיינו דאמרינן בגמרא של היכל. הכוונה השייך להיכל בסמוך ונראה עמו קמיירי:

והרביעי דתנן נמי לא אייתר ליה. דאי הוה קאמר שבהיכל לחוד. לא הוי מצינן לפרושי של היכל. שהי' הלשון היפך המכוון מכל וכל. אלא מדקתני נמי הרביעי לגלויי דרביעי לרובדי עזרה הידועים שהן ארבעה. ידעינן שפיר דמתפרש בהך גוונא ושל היכל הוא דקאמר:

ובסיפא קתני הרובד הרביעי שבעזרה. ר"ל הרובד שלמטה הסמוך למזבח. שהוא ודאי בעזרה בבירור גמור. שהרי הוא שוה עם רצפת העזרה. (וזה שלא כדעת רש"י ז"ל. וכ"ש שלא כדעת התי"ט דבסמוך ומוכרח) והרי אם תבין משנתינו על דרך זה הלשון ברור מכל צד. ולא משוינא לה כהילכתא בלא טעמא:

איברא דהכי חזי לן בס"ד דאיכא טעמי רברבי במילתא דהני רובדין דהכא. דדם הפר מסתבר דהכי עדיף טפי לקרוביה להיכל כל מאי דאפשר. כי היכי דלשכחיה כ"ג מזומן לפניו. תיכף צאתו מן הקודש אחר הקטרה. להכניס הדם להזות ממנו. ולא יפסיק ביציאתו שיצטרך לטרוח ולילך אחריו לעזרה. לכן היו מקרבין אותו הממרס בו כל מה שיכולין. לקצר הדרך לפני הכ"ג. וגם כדי שלא להטריחו בחנם. ואין עוד מקום שיוכל להתקרב יותר אל האולם. רק על הרובד הרביעי. שהוא העליון הסמוך לכותל האולם:

אמנם המחתה הניחה בסמוך למזבח. שהוא הרובד הרביעי שבעזרה ודאי. וזה ג"כ לטעם גדול ונכון מאד. כי אי אפשר לעשות באופן אחר להניחה על הרובד העליון הקרוב לאולם. מאחר שצריך ליקח בידו הכף ולהכניסה. ואם ילך מתחלה עם הכף לבדה עד שיגיע אל המחתה. יצטרך על כרחו ליטול הכף בימינו. דהא בעינן הולכה בימין. אלא משום דלא אפשר משום מחתה. וכיון דאכתי לא מנחא מחתה קמיה. וקיי"ל אין

מעבירין על המצות [יומא דף ל"ג ע"א]. אי הוי עביד הכי. כף דפגע ביה ברישא. מיבעי ליה למיתביה בימין. ואשתכח כי מטי למחתה. דכף בימין ומחתה בשמאל. (ועבורי כף אמחתה. אסיר כי דדרעא אטוטפתא) והא לא אפשר אלא כדתנן מחתה בימינו וכף בשמאלו:

משו"ה עבדינן ליה תקנתא לאנוחה בצד המזבח שתהא מזומנת לפניו במקום שמביאין אליו הכף. בכדי שתהיינה שתיהן נמצאות ביחד לפניו. ואין כאן העברה. אדרבה מחתה קדמה. ועוד מה לו להטריח עצמו שני פעמים להוליכה מתחלה עד סמוך לאולם. כיון שעכ"פ צריך הוא לילך לשם אח"כ עם הכף. ונוטלן בבת אחת. ותו דהויא לה כעין שתי הבאות. על כן מכל הלין אין סברא כלל להניח המחתה על הרובד העליון הקרוב לאולם. והרי אלו דברים ברורים ומחוורים כשמלה. ומה אעשה אם על אפי ועל חמתי הוצרכתי לנטות מפירש"י ז"ל. כי הדוחק עצום והלחץ רב מאד. וכ"ש שבתי"ט הוסיף על צערנו. שבפירוש רש"י אין כל כך זרות כמו בתוספות שלו. ולא עלה על דעת רש"י שיש חילוק בין הרישא והסיפא כדעת התי"ט:

ומה שהקשה בתי"ט על זה דא"ה מ"ש הכא דתנן שבהיכל. ובסיפא שבעזרה. יכילנא לשנויי דלא קשיא מידי אליבא דרש"י דלעולם חדא נינהו. ותני רישא שבהיכל לגלויי אסיפא. לאורויי דמן ההיכל הוא מונה הרובדין. וקתני בסיפא שבעזרה. לאשמועינן דברובדי עזרה קמיירי שלא תטעה לפרש שבהיכל דרישא כפשטא. והכי נמי משמע דס"ל לרש"י דחדא נינהו. מדשתק ולא מפרש מידי בסיפא:

אבל פירושו של בעל תי"ט רחוק יותר הרבה. שבא לחלוק עלינו את השוין על דעת רש"י. בלי טעם וראי' ומנין. ומה ראו חכמים לומר כן להטריחו לכ"ג במחתה שלא לצורך. להוליכה בקרוב לאולם בחנם. ואדרבה איפכא מסתברא. גם דעת בעל תי"ט אינו עולה יפה עם מ"ש הוא ז"ל כאן. וז"ל מדנקט הרע"ב שבעזרה ש"מ תרתי. חדא דאולם והיכל חדא קדושה. ועוד ש"מ דחוץ לאולם בכל העזרה לא פרשי עכ"ל:

ובמ"כ כל דבריו אינן אלא תימה. דמאי קאמר מעיקרא דש"מ היכל ואולם חדא קדושה. לא ידענא היכי משמע ליה והוא נגד האמת. דהא מסקינן אולם ובין אולם חדא. אבל היכל ואולם תרתי קדושות. א"כ מלשון הרע"ב נמי לא מצי למידק מידי דדילמא אולם ובין האולם חדא קדושה:

ודקאמר נמי דש"מ דחוץ לאולם בכל העזרה לא פרשי. נימא תהוי תיובתיה ממאי דכתב איהו ז"ל גופיה ברובד שבהיכל. שר"ל שמונה ארבעה רובדין מהיכל ולחוץ. שמעת מנה ע"כ דפורשין מבין האולם אפילו בשעת הקטרה דלפני ולפנים. שאל"כ למה הרחיקוהו

לממרס כל כך מן האולם והלאה כפי פי' זה. וביותר לפי מה שהוסיף בתי"ט ברובד דמחתה. שהוא הקרוב לאולם. ולא השוו מדותיהם. הא אין לך לומר ע"פ שיטתו אלא לפי שהממרס הוצרך להתרחק מפני ההקטרה. משא"כ במחתה שלכן היתה קרובה לשם. עכ"פ לא תסייעיה מהכא ולא מידי. ומדויל ידיה משתלים ודוק היטב:

והירושלמי שהביא הרב ז"ל אין הספר בידי לעיין בו אם הוא לנו או כנגדנו. שכפי מה שהעתיק ממנו הוא ז"ל נ"ל שאין להוכיח ממנו כלום:

ופינה גחלים כו' וחותה. ממערכה שנייה לקטורת. דתנן לקמן מ"ו שהיא היתה לפני ה' מכוונת כנגד הפתח כדאי' פ"ד דתמיד ועיין בגמרא דזבחים (דף נ"ח:):

משנה לחם

בלח"מ ס"פ למרק (ואפשר דאפילו משום מצוה נמי לא אפשר למרק ע"י אחר. כיון דגלי קרא בהדיא. דמצוה בו. דכתיב ושחט את פר החטאת אשר לו. ולא גרע מפר משיח. דמצוה בכהן. וכיון דודאי מצוה היא. מהיכא תיתי מצות מרוק ותדחייה).

משנה לחם

שם שבעזרה (מלמד שאינה קושיא כל כך. ויש לנו דוגמתו. זבחים (דסד"ב) וזולת זה דוק ותשכח).

משנה ד

חותה בשל כסף. דתורה חסה על ממונם של ישראל. ופירש"י דחתיית גחלים שוחקת הכלי ומחסרתו:

הוצרך לכך משום דהא אמרינן בעלמא אין עניות במקום עשירות. ותו דהא הוה נמי של זהב ונחתי ביה. אלא משום החתייה בלבד ששוחקת ומחסרת הכלי הוא דחס רחמנא. וכוס של זהב דתמיד נמי לא מחסר ליה ולא מידי. והכא נמי דווקא החתייה היא ששוחקתו ומחסרתו. אבל האש לא היתה אוכלת במחתה. ולא חיסרה מן הזהב כלום. כמו שהביאו התו' משם הירו' שזהב טוב היה שלא חסר כלום אפי' כשצורפין אותו. ואמרינן דכולהו אית בהו זהב טוב. ונראה דלהכי מייתי ליה תלמודא הכא. וגם התו' לכך נתכוונו בהביאם הירו' הנז'. דוק:

ובהא מתריצנא נמי למ"ש התו' סוף חגיגה [דף כ"ז ע"א תו' ד"ה שאין] גבי מזבח הזהב שאין בו אלא עובי דינר זהב ולא היתה האש שולטת בו. כתבו בשם התנחומא שהיה משה תמיה שלא נשרף העץ. ויש לתמוה לכאורה מה היה חסר להם בפירש"י שם. (דודאי אין כוונת רש"י ז"ל לומר שהנס הוא שאף שלא היה רק בעובי דינר. אעפ"כ לא נחסר כלום. דמה איכפת לאש בעוביו של זהב. וכי אינה אוכלת מקימע' כמו מהרבה ועב ביותר. אלא ר"ל שאע"פ שלא היה רק עובי דינר. שאם היתה האש אוכלת בו

ומחסרתו לזמן קצר היה נשרף וכלה כל הזהב לגמרי. אלא שנעשה בו נס ולא חסר דהבא כלל ודוק):

אלא לפי שנמשכו אחר דברי התו' שבכאן. דלפ"ז הוקשה להם מאחר שבודאי גם מזבח הזהב היה עשוי מזהב טוב. אם כן אין לתמוה אם לא שלטה בו האש. לכן לא נראה להם פירש"י ז"ל שם לא חסר דהבא אלא כנ"ל. דהחידוש הוא שלא נשרף העץ עם דקות הזהב:

משנה לחם

והיום פשוט בעיני. דבכולא מתניתין לא איירי אלא במה שבין מחתה דלפני ולפנים. ובין של כל יום. **אבל** זו של היכל. שוה היום. עם של כל יום. אע"פ שמלשון הר"מ ז"ל בחבור. לכאורה לא משמע הכי. עמ"ש שם בס"ד.

משנה לחם

שם ולא מידי (כי הא דתנן רפ"ה דמעילה. ודבר שאין בו פגם. כגון שתה בכוס של זהב **אבל** בחתייה. ודאי. דהבא נמי בר אפגומי הוא. כדהבא דכלתיה דנון).

משנה ה

והיום מן הקיתון. דאמרינן ירחצו לרבות שאר כלי שרת ריב"א הביאו בתי"ט:

ונ"ל דהיינו דווקא במי הכיור שנתנו מהן לכלי שרת אחר אז מקדשין מהן. כמו שכתבתי למעלה בעזה"י. וביארתי דלהכי אתי ריבויא דירחצו. אבל לעולם מי כיור בעינן. (מיהת בדלית ביה בקיתון שיעור לקדש ארבעה כהנים). עיין רפ"ב דזבחים בגמרא (דף כ"ב:) ובתו' ד"ה בקודח מתוכו ודוק:

משנה לחם

והיום כו' עולים עתי"ט. והוא מלשון הר"מ בחבורו. עמ"ש שם בס"ד בהגהותי עליו. וחי"ג כאן. ועמש"ל פ"ג דשקלים.

משנה ו

בכל יום היו שם ד' מערכות. עיין מ"ש במזרחי ר"פ צו בענין מקום המערכות. שהשלש מהן במקום א' היו. וצ"ע מניין לו ובגמר' ופירש"י לא משמע הכי. גם ברמב"ם פ"ב מהל' תמידין מוכח דלאו הכי הוא ודוק:

פרק ה

משנה א

וחפן מלא חפניו. כדחפני אינשי גמר'. פירש"י חודה של פס יד למטה כלומר לאפוקי גב היד. אבל בהרבה דברים נבדלו הקמיצה והחפינה זו מזו:

ונ"ל ששלש מדות ישנן באפינה מה שאין בקמיצה. אחת שהקמיצה באצבעותיו ופושטן על פס ידו. והחפינה נעשית בחודה של פס יד. ב' קמיצה אינה רק בשלש אצבעות. ובשנים הנשארים מוחק משני צדדים בגודל ובזרת. והחפינה מלא פסת היד. ג' הקמיצה אינה רק ביד אחת. וחפינה בשתי ידיו דמלא חפניו כתיב לשון רבים. וכן משמע מהא דאיבעיא לן חפן בזו ובזו וקירבן זא"ז. וכן ממה שאמרו כיצד עושה אוחז הבזך בראשי אצבעותיו כדאיתא בגמר' (דף מ"ט:) ע"ש שהיא היתה עבודה קשה. מפני שצריך לאחוז הכלי. ולחפון מתוכו לתוך ב' חפניו:

ומה שלא בא זה השם בלשון יחיד. ויראה שהוא לשון רבי' זוגי ולא יתפרד כמו שמים צהרים שלא יתכן לגזור מהם היחיד. וכן לא תוכל לומר חפן שם יחידי בזה הענין. וזה לפי שהחפינה המוחלטת היא בשתי ידים קרובות סמוכות זו לזו ולא יפרדו. דמשו"ה קמיבעיא לן אם חפן בזו ובזו וקירבן אחר כך. אי הויא כה"ג חפינה מעליא כדחפני אינשי ודוק:

הגדול לפי גדלו. ואפי' כמעשה דר"י בן קמחית שהיה חופן ד' קבין [שם בגמ' דף מ"ז ע"א]. אפ"ה יציבא בארעא. ולעולם לתנא דידן מחתה בימינו וכף בשמאלו. משום דזו חמה וזו צוננת. ומתני' דלא כבן הסגן דמייתי ליה תלמודא בפירקא דלעיל [דף מ"ד ע"ב]. דאמר היום היה לה ניאשתיק. ופירשו שם התו' בשם הירו' שהוא נרתק לבית יד של מחתה מפני חומ' ואפשר דמשו"ה פירש"י שם בענין אחר:

היה מהלך בהיכל. בגמרא פליגי בה תנאי איזה הדרך הלך:

והרמב"ם ז"ל סתם דבריו וכנראה דכר"מ קיי"ל. דסתם לן רבי מתני' אליביה. ועל כרחינו צ"ל שזה היה מהלכו בבית ראשון. שלא היה שם פרוכת. (דאע"ג דודאי הוי התם פרוכת דבבא. כדאמרינן בגמרא (דף נ"ד.) ומקרא מלא הוא בד"ה ויעש את הפרוכת. ועיין ברד"ק מלכים ז'. ומזה תימה על בכ"מ שהשיג בחנם על הרמב"ם בפ"ד מהל' בית הבחירה והוא פשוט כנ"ל מכל מקום לא היתה אלא כנגד השער של בקה"ק. ולא היתה אותה הפרוכת ממלאה כל רוח מזרחית מן הצפון לדרום לפי שהיו שם כותלים לשני צדדיה):

וא"כ פשיטא שלא היה לו לילך כי אם דרך ישר נגד הפתח. והוא בין שולחן למזבח כר"מ. ובזה פונה לימין ג"כ. ואי משום דלא לעייל להדיא. בבית ראשון לא הואי פריפה. ואפילו תימא הואי נמי פריפה. נ"ל דאפ"ה ס"ל לר"מ בין שולחן למזבח היה מהלך. דמודה ר"מ בבית ראשון דחביבין ישראל שלא הצריכן לשליח. דביה כתיב קרא. והכא דבבית שני עסקינן בהא קמיפלגי. ר"מ ס"ל אחר שנתגרשה אף על פי שחזרה לה בירה לא חזרה לחיבתה הראשונה. ומר סבר כיון דחזרה חזרה לחיבתה הראשונה ודוק:

אבל האמת שלא היתה שם פריפה. דדווקא בבית שני יתכן לעשותה. כשיש שתי פרוכות. שהאחת סותמת פריפתה של שנייה. שלא יהו ניזונין מבית קה"ק. כהנים הנכנסין להיכל לפי שלעולם פרוכת א' עומדת כנגדם. ומונעת בפניהם מלהביט אל הקודש. משא"כ כשהיתה שם פרוכת א' בלבד כמו בבית ראשון. ועוד ששם היתה על פני פתח השער שהוא מכוון כנגד הארון. על כן א"א כלל להיות לה פריפה. מפני הכהנים הנכנסין להיכל כל יום להקטיר ולהשתחוות. וזה מבואר מאד. ועמ"ש בס"ד מ"ה פ"ה דלקמן:

לבין שתי הפרוכות. עיין לשון הרע"ב. ומסיים רש"י ז"ל והיה עוביה אמה ואינה יכולה לעמוד בגובה מאה:

והרב בעל תי"ט הרבה להשיב על זה הלשון. ומסמי לפירש"י דהכא מקמי אידך פירש"י דבד"ה. אף הוא העיד שכן כתב הרד"ק לסברת רז"ל. ועל כן דחה לפירש"י הלז בשתי ידים. ורצה לשבש הנוסחות שבפירש"י כאן ובגמרא דריש בתרא. ואני אשוב אתפלא על כבוד הרב תי"ט ז"ל שבחנם מגבב דברים ומביא עלינו. והקיף אותנו תשובות חבילות שאין בהם ממש. ושהקשה מדברי רש"י בפי' ד"ה. גם זה מן התימה על אדם גדול שכמותו ז"ל. איך לא ראה או ידע את אשר כבר נודע לרבים שאותו פירוש. עם שהמדפיסים יחסוהו לרש"י ז"ל. אינו כן ברם א' מתלמידי תלמידיו עשאו. והרבה פעמי' מביא דברי רש"י ז"ל גם חולק עליו באותה פרשה. וגלוי לכל הרואה בו שאיננו מרש"י ז"ל. על כן אין להקשות ממנו על רש"י. דגברא אגברא קרמית. ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

ולמה לא הביט בתי"ט בס' מלכים ששם דברי רש"י האמיתיים אמורים בבירור בפסוק ולפני הדביר עשרים אמה. שכתב עליית קה"ק נמוכה משל היכל שבהיכל כתוב למעלה והבית אשר בנה שלמה שלשים אמה קומתו. (ואע"פ שהתו' [דף צ"ח ע"ב ד"ה כי] פרק המוכר פירות השיגוהו בזה. לא נחלקו עליו כי אם לומר שהיו בשוה עליית ההיכל עם של בקה"ק. אעפ"כ בזה נכונו דבריו שזהו גובה העליות ולא יותר) הרי בבירור שדעתו ז"ל שזהו תכלית גובה העלייה. וכן להיכל תכלית גבהו עם עלייתו שלשים אמה. ואין עוד בגובה ההיכל והדביר בבנין בית ראשון:

והכי משמע ודאי אי בעית אימא קרא אי בעת אימא גמרא. מתרווייהו דייקינן שפיר דדעת רש"י ז"ל בכאן נכונה מאד באין ספק. קראי כוותיה דייקי לפי פשטן. עיין ברד"ק שכן כתב ויישב בטוב הכתוב שבד"ה והגובה מאה ועשרים. שלא נאמר רק על האולם

ולא על העליות דהיכל ודביר. ולא אטרח עצמי בדבר שכבר נתבאר ע"י הקודמים. הרואה יראה שהדין עמו ואין צורך לתקן עוד את אשר כבר עשוהו:

ומ"ש הרד"ק ז"ל שלדעת רז"ל נראה שהיו עליות ע"ג ההיכל. איהו דקטעי במ"כ ולא דק בהא דודאי בבית שני היו העליות כמו ששנינו במדות. ששם ביארו בנין בית שני שנשתנה מהראשון בכמה דברים וגם בקומתו. משא"כ בבית ראשון לא היו שם עליות כלל בקודש ובקדשי הקדשים כדמוכחי קראי. וכמו שאבאר עוד להלן בעזה"י שאי אפשר לומר שהיו במקדש ראשון עליות ע"ג היכל ודביר. א"כ הקמחי ז"ל הוציא הקמח ולא קלט הסולת. אמנה דעתו נכונה באמת ומסכמת עם רז"ל ופירש"י בזה:

ואב"א גמרא דא"כ (כדעתו של בעל תי"ט) במאי מפסקת להו לעליות דבקה"ק ודהיכל. בפרוכת לא אפשר דהכי גמירי או כולו בבנין. או כולו בפרוכת. (אכן בתי"ט לא הבין כך ובסמוך אפרש בעזה"י) ובבנין נמי לא אפשר. דא"כ גבהו מאה ועשרים בזה הדעת. ופשיטא דלא קאי. והא איהו ז"ל ס"ל אפי' בארבעים לא קאי. וצריך לומר שדעתו ז"ל בהא דגמירי אי כולו בבנין אי בפרוכת. דכי גמירי במחיצה שלמטה בין קה"ק להיכל לחוד הוא דגמירי. אבל מחיצה המפסקת בעליות אינה בכלל הזה ולא באה עליה זו הקבלה. ושמא עשאוה בפרוכת כמו בבית שני:

איברא דלא נהיר ולא צהיר ולא שמיעי לן לגמרי. ברם כך פירושו כדאמרן בלי ספק דאמה טרקסין דגמירי לה בכולה. היינו כל גובה המחיצה המבדלת בין קודש לקה"ק מלמטה למעלה עד סוף גובה העליות. ופירש"י ז"ל מחוור מאד דמשו"ה לא עשאוה בבית שני. משום דמיבעי למיהוי גדול בבנין מאה אמה. והיו א"כ צריכים לאמה טרקסין על פני כל גבהו. משו"ה לא הוה אפשר בבנין כי אם בפרוכת. וכן משמע מפשטא דגמרא ריש בתרא דבית שני גבה ע"י עליותיו שלא היו בראשון. מדקאמר מנ"ל דגדול בבנין. ואם איתא דפירושו כדעת בעל תי"ט שר"ל גדול בבנין ארבעים. תיפוק ליה דהא בהדיא כתיב בראשון שלא היה רק שלשים. ואילו גבי ב"ש תנן [מדות פרק ד' משנה ו'] ההיכל על רום מאה תוכו ארבעים אלא ודאי אכלל גבהו שייל. מנ"ל שהיה גדול דלא כתיב בהדיא. ומספקא ליה קראי דאייתינן לעיל. והדר פשיט לה מדכתיב גדול יהיה כבוד הבית הזה וגו'. דעל כרחך פירוש הכתוב דגובה האולם דד"ה. שבקיה ומוקים נפשיה דמאולם לחודיה משתעי וכדלעיל:

ועוד תשוב תראה הכרח לשיטת רש"י. ועמוד והתבונן לראייתו של בעל תי"ט שדעתו שמפני כך לא היו יכולין לעשות בב"ש בנין אמה טרקסין. מפני גובה הארבעים. ונסתייע מאותה שאמרו בתלתין קאי. וכסבור היה כשאמרו בתלתין קאי טפי לא. רצו לומר

שיותר מזה אפי' עד ארבעים כגובהו של בית לא קאי. ואינו מוכרח כלל. אלא הכי פירושו כי קאי בתלתין קאי. אגב תקרה ומעזיבה כדמסקינן התם. ובהאי גוונא הוא הדין אפי' טפי. דעד ארבעים נמי הוי מצי קאי. אבל שלא ע"י תקרה אפי' תלתין לא קאי. ולמיעבד ארבעים לא אפשר. משום דעכ"פ משם ולמעלה על פני העליות לא אפשר דפשו להו שיתין. ובעינן כולו בבנין. דהיינו עם גובהה של עלייה. הילכך לא אפשר. (וכל שכן שצ"ל כן לפ"מ שמפרש הרמב"ם ז"ל בכותל ההיכל שש (דתנן במדות [פרק ד' משנה ז']) שפירושו עם המקום הפנוי שבינו לבין התאים. וסתמו כפירושו שלא היתה לפ"ז מדת עובי הכותל עצמו. רק אמה כעובי אמה טרקסין. ואם הוא כן בודאי מוכרח לפרש בגמרא הנז' כדפרישית. דאלת"ה אמאי לא קאי אפי' טפי מתלתין. דהא קיימי מחיצות דלצדדין לשלש רוחות הבית. שכמו כן גבהן ארבעים. כמדת קומת הבית השני. והיכי הוו קיימן הנך. אלא מאי אית לך למימר אגב תקרה ומעזיבה מצו מיקם אפי' בארבעים. כ"ש בהצטרף עמהם עוד מחיצה לרוח רביעית. דהיינו אמה טרקסין. דפשיטא מצי קאי טפי. ואי ס"ד לא קפדינן אכוליה בנין. אלא דווקא במחיצה דלמטה. ודעליונה מצו מיעבד בכל גוונא. אכתי ליעבד ארבעים. דעד ארבעין מצי קאי אגב תקרה. כאינך כותלים. (אדרבה הכי ודאי עדיף לאוקמינהו לכותלים ותקרה ומעזיבה. ולמסמכינהו נמי מרוח רביעית דבהכי מיחזק טובא. וזה דבר מוחש) ואידך דעליות ליעבד בפרוכת. אלא פשיטא דהמחיצה כולה על פני כל גובה הבית והעלייה צריך להיות בשוה. משו"ה לא אפשר בב"ש וכנז'):

וכן נראה גם מדברי התו' [בבא בתרא דף ג' ע"ב ד"ה אמר] דכתבו שם אהא דמשנינן גמירי אי כולו בבנין. ז"ל השתא לא צריך לשינויא קמא עכ"ל. פירוש לדבריהם דהשתא דאתינן להכי דבעינן כולו בבנין. אפילו תימא שלא ע"י תקרה ומעזיבה מצי קאי אפילו הכי לא אפשר בתלתין. דבעינן כולו בבנין. וא"כ כי הדר ביה משינויא קמא דלא בעינן תקרה ומעזיבה. אפי' בטפי מתלתין קאי וארבעין נמי בכלל. וכ"ש אי איכא תקרה ומעזיבה דקאי נמי בארבעים. ואם איתא כדעת בעל תי"ט דבעלייה לא איכפת לן מידי. אכתי צריך לשינויא קמא. אע"ג דהכי גמירי דכולו שוה בעי. דמאי מהני דבעי כולו בנין. אי אמרת דהדר ביה משינויא קמא. ומצי קאי אפילו בלא תקרה ומעזיבה. אכתי קשיא ניעבדיה ארבעין. ואיכא נמי תקרה ומעזיבה. דפשיטא דקאי. והוה ליה כולו בבנין:

וע"כ צ"ל עפ"ד התי"ט דלא הדר ביה משינויא קמא לגמרי. אלא צריכין זה לזה דלעולם לא קאי בתלתין כי אם ע"י תקרה ומעזיבה כדשנינן לעיל. וטפי לא קאי אפי' בהאי גוונא. ומדלא פירשו התו' כן שמעת מנה דס"ל כדפרשינן דבעינן כולו בבנין אף בעלייה. להכי

אתי שפיר מאי דקאמרי דלא צריך לשינויא קמא. דכי אתית לשינויא בתרא דהכי גמירי לה. לעולם מצי קאי אפי' עד ארבעין. (והכי משמע נמי לישנא דגמרא בסוף וליעבד מאי דאפשר) ומ"מ לא סגי בהכי. משום דבהא נמי לא מיקיים כולו בבנין. כיון דמכל מקום בעלייה לא אפשר בבנין ודוק היטב:

ולמדנו גם מכלל דבריהם שדעתם בזה כפירש"י שהוא הברור. שמפני גובה המאה לא יכלו לעשות אמה טרקסין בבית שני. (וכן נראה ודאי כדאמרן דהבדלה דעליות שוה לדלמטה. ממה שהיו בבית שני שתי פרוכות כנגדן בעלייה. משמע ג"כ דלמעלה בעלייה דינו כלמטה) משא"כ בראשון לא היו העליות והוא המחוור מהכל:

משנה לחם

בבית החיצון נראה דהיינו בין שתי הפרוכות כשהוא מהלך ביניהן. והיינו דקרי ליה בית החיצון. ולא אמר בהיכל. **וזוהי** ששנו בברייתא פת"ה. היה עומד בבית קדשי הקדשים. יכוין לבו נגד בית הכפורת. כמ"ש שם בס"ד.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ ב' חפניו. **ולפ"ד** ב"ר (פ"ה) מלא חפנים מחזיקים כפל שני קומצים.

משנה לחם

שם בזה הענין. נ"ב (עם שידומה היות האחד ממנו חופן. בשקל **קודש** אוזן. שממנו נאמר אזניו ברבוי. ונכון הוא אם יצטרך להשתמש בו בדרך בעלי השיר. המתירים לעצמם להרחיב גבול הלשון. בדרך השאלה ממשקל. לזולתו).

משנה ב

אבן היתה שם. באמצע בית קה"ק. ומה שהקשה בתי"ט גם על הרמב"ם גם על התו':

נ"ל ליישב דהרמב"ם אליבא דפשטיה דקרא קאמר. כיון שהאריכו הבדים עד הפרוכת. צ"ל שהיו נשמטין לצד מזרח עד שנגעו בפרוכת ולא דרך נס כמ"ש התו' במנחות. [דף צ"ח ע"ב ד"ה דוחקין]. ואורך הבדים י' אמות. א"כ על כרחך כל רחבו של ארון משוך מאמצעו של בית קה"ק כלפי מערב. ומערבו דקאמר הרמב"ם ר"ל מן האמצע לצד מערב היה נתון. שחצי הבית לאותו רוח קרוי מערבו:

אי נמי אפי' אליבא דברייתא דמקום ארון אינו מן המדה. נמי אתי שפיר. ואע"ג דלכל ארבע רוחותיו היה לו עשר אמות. מכל מקום מתחלה נתנוהו מן האמצע ולהלן לצד מערבו. כדי שיהא עומד במערב. וגם לשיגעו בדיו בפרוכ' כשישמטום משם להלן. ונס דמקום ארון אינו מן המדה. עשה אח"כ שגם לרוח מערב היה לו עשר אמות כבשאר רוחות. וסמך לו הרמב"ם עמ"ש רז"ל שכינה במערב. ויתקיים המקרא של הארכת הבדי' ג"כ כפשטו וק"ל:

אמנם התו' דפ' לא יחפור בשם ריצב"א [דף כ"ה ע"א] שכתבו הארון שהשכינה בו במזרח בקה"ק היה. נלע"ד פשוט דמודו בהא דארון באמצע בקה"ק ממש היה עומד. ולא נתכוונו אלא לומר ששכינה היתה במזרח הארון. ששם כפורת וכרובים ובין הבדים שכ"ג ביוה"כ עומד שם. (ולדברי ר"י דפ"ג דמנחות [דף כ"ז ע"ב] אין חייבין מיתה כי אם על אותו מקום) ולא עמד במערבו. מכאן ששכינה במזרחו של ארון. דוק בלשונם ותראה:

ומסייע להו קרא. דהיינו דמסיימי דכתיב ונועדתי לך שם מעל הכפורת וגו'. דהא בהדיא שעיקר השראת שכינה במזרח הארון מקום כפורת וכרובים. ואי לאו להכי. למאי מייתו ליה להך קרא. אלא ודאי כדפרישנא ודוק. וזה ברור לדעתי בכוונת התו' ולק"מ:

משנה לחם

משנטל הארון עמ"ש בס"ד במהדורא לקונדרס בנין בית הבחירה שלי פ"ד. **ולפמ"ש** שם. קשיא טובא אמ"ד ארון גלה לבבל. **ויש** ליישב למצוא פשר דבר. שדברי אלה ואלה דא"ח צדקו יחדו. כי מ"ד הכי. מודה נמי בארון שעשה בצלאל. שבו לוחות מונחות. שלא ירד לבבל. אלא נגנז במקומו. וכי קאמר. בארון עץ שעשה משה. שהיה יוצא עמהם למלחמה. כמ"ש רש"י. נמצאו כל דברי חכמים קיימים. וסתמי דמתניתין דהכא ודשקלים. נמי לא קשיין אהדדי. דקבעי רבי לרמוזי לתרוייהו דקושטא נינהו. **איברא** מ"ד נגנז. ודאי פליג בהא. דס"ל אפילו ארון של משה לא גלה. אלא נגנז עם של בצלאל כאחד. ובהא סלקא שמעתא הכא.

משנה ג

ועמד במקום שעמד. כבין הבדים. והזה א' למעלה וז' למטה. נראה שלא היה מזה על האויר שלמעלה מאבן שתייה על גבה ממש. שעליה היה נותן הקטורת. דבהזאה בעינן שלא תהא למעלה ולא למטה נוגעת בכפורת אלא כנגדה. (ועיין בגמרא דפ"ג דמנחות דכז"ב) שטיפי הזאה נופלין לארץ בסמוך לכפורת. וכן בבית שני יש לו לכוין בהזאתו נגד אותו מקום שלפני הכפורת. אע"פ שניטל הארון:

ואפשר דאבן שתייה היתה רחבה יותר מהארון. ומושכת חוץ למקומו של ארון. ועליה היה נותן גם הקטורת בפנוי ממנה. העודף מתחת הארון ולהלן. שהוא מכוון כנגד בין הבדים. ולא על פניה באמצע מקום ארון ממש הניח המחתה וכך נ"ל. המקום בחסדיו יראנו בעבודת מקדשו בשוב שכינתו ונדע האמת. שהיא עתה בעו"ה נעלמת:

משנה לחם

והזה ממנו קרוב לכפורת בטפח.

משנה לחם

לא למעלה ולא למטה פירוש. לא היה מזה למעלה ולמטה ממש. זה תחת זה. באופן שיהא נופלות

טפות ההזאות זו על זו. ואינן ניכרות למטה בארץ כמה הם (ולא נגעו בכפורת ובארון כנ"ל) אלא **כמצליף** כלומר באלכסון לרוחב האויר. בסדר ושורה. בדרך שנראים טפי הדמים בארץ. נפרדים זה מזה ויכולים להמנות כמה הם. כמלקה הזה שמלקה המלקיות בסדר. ומשנה מקומן על שטח הגוף. באופן שמספרן ניכר ונודע. בחלוף המקומות. שנופלת עליו הרצועה. כך נ"ל ברור לבאר הענין היטב.

משנה ד

שחטו. לפי שהוא חובת היום לכך שנינו שחטו. עיין במ"ג דפרקין דלעיל שכתבתי בעזה"י ב' דרכים נאותים. ובחר לך אחת מהנה עיין לקמן מ"ז ודוק:

משנה ה

מקרן מזרחית צפונית. מ"ש בתי"ט בזה נראין דבריו קצת שהעלה בדעת הרמב"ם שלכך תפס לו שיטת ר"י בהל' עבודת יוה"כ שפרוכת א' היא. משום דבבנין דלעתיד כבר בא אליהו והתיר הספוקות. לכן לא יהא לעתיד כי אם פרוכת א'. ור"ל כמו בבית שני שלא היתה שם כותל כלל. רק פרוכת היתה מפסקת על פני רוחב כל החלל דבקה"ק. דבכה"ג הוא דהואי פריפה. משא"כ בפרוכת דבבא לא היה פריפה כמ"ש לעיל. אלא פרוכת א' כר"י תהיה לעתיד:

ואף דלעתיד פשיטא לן קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ. הכי נמי דלא בעינן פרוכת עביה אמה. אלא כדכתבו התו' לעיל בשינויא בתרא דלר"י נמי פשיטא. ולפ"ז לא היה עוביה אמה. ויעשו בבית שלעתיד פרוכת ולא אמה טרקסין. לפי שנראה ודאי שלא יפחתו מקומתו שהיתה בבית שני מאה אמה. והא לא אפשר כמו שנתבאר לעיל:

אלא שעדיין לא נגלה לנו אמיתת זה. שאולי אעפ"י שיהיה גבהו מאה מצי קאי. דשאני בית דלעתיד שיהא מעשה נסים כדאיתא. וסגי טפי נמי קאי. וא"כ שמא יבנו אמה טרקסין כדרך שעשו בבית ראשון. או אפי' מחיצה כל דהו סגי. ובבית ראשון נמי הוה מתחיל מקרן מזרחי' צפונית. מטעמא דכי נפיק פגע בקרן מערבית צפונית ברישא. כדכתיבנא לעיל בפרקין מ"א. דבין שולחן ומזבח היה מהלך דרך ימין. ומקיש יציאתו לביאתו. דפשוט שיוצא והולך לו על עקביו. דרך בית כניסתו בצפון ודוק:

ולפ"ז שפיר הוה מתרצינן להרמב"ם ז"ל אי הוי ידעינן דלעתיד נמי יהא בנין אמה טרקסין. ולא צריכינן לדוחקיה דהרשב"א ז"ל ולא לתוספתו של בתי"ט. שכל דברי הרמב"ם יבואו בזה על נכון. דלאורויי בסדר עבודה דלעתיד קבעי בסדרא דעבודת יוה"כ. ונקיט פרוכת א' היינו דבבא כמו שהיה בבית ראשון. ובהאי גוונא כ"ע אית להו דבההוא קרן בצפון פגע ברישא מטעמא דכתיבנא. והיה נכון הדבר מכל צד. אלא דלא ניחא לן

במאי דנקט הרמב"ם פריפה. דהא ברירנא דבבית ראשון לא הויא פריפה. ומחמת זה על כרחנו נענענו ראש לדברי בתי"ט שבכאן ואעפ"כ פתח טוב פתחנו למבין בעזהי"ת:

משנה לחם

השעיר הוא אשר עלה עליו הגורל לה'. שחברו משתלח.

משנה ו

לנחל. כמו לנחל איתן עמק. לשון רש"י הועתק בתי"ט. וערבך ערבא צריך. עמ"ש בפ' עגלה ערופה. ובש"י סי':

אבל הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן אע"ג דתנן מתערבין באמה. ודאי צ"ל שלא היתה האמה נמשכת לנהר ששמו קדרון. דהא קרא אחרינא כתיב שדמות קדרון. ויגיד עליו ריעו דנחל קדרון גם הוא מענין עמק. כמו ויחפרו עבדי יצחק בנחל. ולא מלשון נחלי מים. ונפקא מנה לנחל איתן. דאע"ג דכך היא דעת רש"י ז"ל. וגם אנו בעזה"י עשינו לה סמוכות שגם שם האמת אתו. מכל מקום שכנגדו חלוק עליו ה"ה הרמב"ם ז"ל. ובס"ד כבר ביארנו שם במקומו מחלוקתם ז"ל וקיימנו דברי שניהם שאלו ואלו דברי אלקים חיים:

משנה ז

כל מעשה יום הכפורים. כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפני' לשון הרע"ב ז"ל. וכתב רש"י ז"ל אבל בשחיטה וחפינה מודה דצורך פנים כפנים דמי. דכי כתיב חוקה עלייהו נמי קאי. ומעכבי כדכתיבנא לעיל ודוק:

פרק ו

משנה א

אם עד שלא הגריל מת יקח זוג לשני. פשטא דמילתא וסתמא דפירש"י. וכן לשון הרמב"ם בחבורו. מוכחי דהך זוג דבבא קמייתא לא דמי לדבתריית'. והכי פירושו יקח אחד לזווגו לשני:

וקשיא לי אמאי לא קאמר מביא אחד ומזוויג לו דכהאי לישנא איתא בברייתא. ותו סתם לן תנא דהגרלה מעכבא. וכל כמה דלא הגריל לא הוקבעו שעירים. וחזי לשעיר הנעשה בחוץ. אי הכי אמאי לא מקיימינן מצוה דלקיחתן כאחד. דתני יקח זוג לשני. ואפי' אי אייריי בשכבר הופרש שעיר הנעשה בחוץ. מ"מ מאי טעמא לא נקיים המצוה. כיון שלא קבעו הגורל. אין כאן דיחוי כמו בסיפא. וליכא נמי משום מצוה בראשון וצ"ע:

משנה ב

אנא בשם. כתב תי"ט וצריך טעם מ"ש שנייה מהראשונה. ונ"ל דבראשונה כשמתחיל צריך שיאמר בה"א הקריאה שקורא להש"י כו' עכ"ל:

ולא ידענא מאי קאמר דהרי פשוט שזה"ל ששנינו וכך היה אומר אנא בשם. זאת המלה אינה אלא כינוי. ור"ל שהיה אומר בשם המפורש אנא יקו"ק ככתבו בתורה. דהא ילפינן ליה מקרא מניין שבשם. והכי משמע נמי מהא דאמרינן עשר פעמים כ"ג מזכיר את השם ביוה"כ. ואם כן אע"פ שהתנ' כלפי כינויו. הוצרך להטיל ה"א בראשו. לומר אנא השם לייחדו ולהודיעו בה"א הדעת שהוא השם המיוחד. ולא יכין לדבר כן אנא שם בלי ה"א:

אבל מ"מ המובן ממנו באמיתת אמירת הכ"ג. שמזכיר שם הוי"ה ב"ה שהוא שם העצם יתעלה. לא יתכן לקוראו בה"א. שאינו בא בה"א בשום מקום לא לידיעה. (וזה פשוט וכ"ה בדברי החבר למלך כוזר ברביעי מספרו סי' ג') ולא לקריא'. עם שמצאנו במ"א ה"א משמשת לקריא' הדור אתם. ומה שבא בה"א (ירמיה ח') היקו"ק אין בציון. אין ענינו לכאן. ששם היא ה"א התמיה ושאלה. ואין לזה מקום בדרושינו:

אמנם מה שאמרו בירו' שניה בבי"ת לא קשיא. שמצינו בי"ת משמשת לשם הוי"ה ב"ה. כדכתיב בה' נשבעתי הלא השבעתיך בה' שוש אשיש בה'. ושמוש זה יתכן בענינינו בטוב. ומיושב ג"כ טעם השינוי. שבראשונה שמתודה דרך סיפור פירוט החטאים. לא יפול בו שימוש הבי"ת. ולא שום אות שימושית. לכך אומר אנא יקו"ק חטאו כו' כפי הראוי בלשון. ואח"כ כשחוזר ומבקש ממנו ית' כפרה עליהם. אומר דרך נא ובקשה ומטו. אנא בה' ר"ל בעבור כבוד שמך תכפר לנו על החטאים כו'. כי כן הוא שימוש הבי"ת באה לקיצור. במקום מלת בעבור או עם. כענין הביתי"ן הנז'. וכן ענינו נאות כאן שהוא כאילו יאמר בחסדך ה' כפר נא. וזה נכון מאד:

ועיין בתשו' הריב"ש (סי' רי"ט) דמוכח נמי להדיא כדכתבינן לעיל שהיה הכ"ג הוגה השם באותיותיו בלבד בוידוי דיוה"כ והוא פשוט:

כשהיו שומעין שם המפורש יוצא. ז"ל התי"ט משמע כשהיו שומעין מפי שאר כהנים או מפי כ"ג בברכת כהני' שהיו מברכין השם במקדש ככתבו. לא היו עושין כל אלה. ואולי טעם הדבר כמ"ש מהרמ"ק ז"ל עכ"ל:

ואין נר' מ"ש שלא היו עושין כל אלה. דודאי בשכמל"ו היו עונין גם בברכת כהנים. דהא ילפינן [יומא ד' ל"ז ע"א] מקרא דכי שם ה' אקרא הבו גודל. שנראה בכל פעם ששומעין הזכרת שם המיוחד מחוייבין לענות כן. אבל ודאי נראה שלא היו נופלין על פניהם. כי

אם דווקא כשמזכירו הכ"ג ביוה"כ. ולא מהטעם שזכר בתי"ט. גם קבלת מהרמ"ק אם קבלה היתה בידו טוב:

אמנם דבר זה מתורת רבינו משה קורדואירו לא למדנו. מתורת האלהי ריא"ל ז"ל למדנו. שדקדק עוד במשנתינו זאת שהי"ל לומר כשהיו שומעין הכ"ג מזכיר את השם. ומדתני בהך לישנא שם המפורש יוצא מפי כ"ג. לכן פירש האר"י ז"ל שר"ל השם יוצא מאליו מפיו של כ"ג. וכן אמרו רז"ל שהיה השם יוצא מתוך גרונו של כ"ג. וזה סוד הכתוב בכל המקום אשר אזכיר את שמי ולא כתיב תזכיר. והוא הטעם ג"כ שהיו נופלין על פניהם. כששומעין השם יוצא מעצמו מפיו של כ"ג. משא"כ בהזכרת הכהנים בברכתם את העם. שלא היה בה זה הפלא הנורא כנלע"ד נכון מאד:

משנה ג

הכהנים גדולים. נ"ל זו הגירסא עיקר שבדעתו ורצונו של כ"ג היה הדבר תלוי. לעשות למשלח לכל מי שירצה. ולא באחיו הכהנים תליא מילתא. וכדאשכחן בגמרא אתי משלח מצאו בשוק. אומר לו אישי כ"ג עשינו שליחותך. וכן שנינו בפ"ד דשקלים [מ"ב] מכבש שעיר כ"ג עושין אותו מש"ע. ומדברי אבא שאול נשמע לרבנן. דאע"ג דס"ל משל ציבור. מ"מ ש"מ דכ"ג מישך שייך בשליחות המשלח. שבשבילו נעשה הכבש. כדתנן הכא וכבש עשו לו מפני הבבליים:

משנה ד

שבעה ומחצה. ז"ל התי"ט מסקי התו' דהכא דווקא כשהולך לאלכסונו של עולם נותנין לו זוית אבל ההולך ממזרח עולם למערבו אין נותנין לו זויות דאלת"ה הרי היה יכול לילך כאן יותר מאלפים אמה כפי אלכסונן עכ"ל:

ותימה דאגב שיטפיה כתב כן שלא מצאתי הוכחה זו בתו'. ומה זו הוכחה דלא דק תנא כולי האי ושביק פרטא זוטא. ואי הכי טפי איכא למידק בכל היכא דתנן אלפים אמה תחום שבת:

אבל הוכחת התו' היא מדיהיב חושבנא דמיל בשבע ומחצה ריס. שמע מנה דדייק ודאי דלא טפינן למיל יותר מאלפים אמה במדה מצומצמת אפי' באלכסון. וכמו שהוכיח רש"י בפירוש הריס זוהי כוונת התו'. להוכיח מכאן דלא יהבינן נמי בעלמא זויות כי אם לאלכסונו של עולם. ואפ"ה הדר כתבו התו' גופייהו דליכא למשמע מנה דילמא לסימנא נקטיה. כדנקיט בכל דוכתא מדת מיל. ויהבינן ליה אלכסונא נמי. הוא הדין הכא נקט מיל אע"ג דיהבי ליה אלכסון. א"כ פשיטא להו לתו' דלא נילף מהכא מידי:

ואיברא התו' הפריזו על המדה. דהכא ודאי דוחק לומר דלסימנא נקטיה וה"ה דיהבי ליה אלכסונא. דאי הכי חושבנא ומנינא למה לי. והכא לאו עיקר שבת הוא. דלישמעינן מדת מיל של תחום שבת בצמצום וק"ל:

משנה לחם

הבבליים נראה כי לא דבר רק הוא. שזכר רבי את זאת במשנה. והודיעה בשם מקומן. **אבל** ירמוז למ"ש ר"ל לר"א. אלהא סנינא לכו. לפי שאם היו עולים כדלת. לא היה רקב שולט בהם. לפיכך גדלה התלונה על הבבליים בבית שני. שגרמו להחריבו. והיו בעוכרינו וסבה לגלותנו. על כן היו עונותיהם נזכרים. וכל החטאים היו משליכים בני ב"ש עליהם (עמד"ר ה"מ) בהיותם סבה שלא להיות עדיין גאולה שלמה. לפיכך היו ממהרים להוציא משא העונות. ולא יהו נזכרים עוד. והוא דבר נכון בודאי. ועיין דבר הגון כיוצא בזה בענין הלז בספר עמודי שמים בכליא אורב. על אגדה דר' חייא. בפרק הפועלים.

משנה ה

ומלוין אותו כו' חוץ מאחרונה כו' אלא עומד מרחוק. כתב בתי"ט לא היו עושין סוכה י"א שא"כ לא מיקרי ארץ גזרה כיון שרשאין לילך עד לשם עכ"ל:

ואני אקשה קו' זו באופן יותר חזק. דאיהו ז"ל לא הוה קשיא ליה הכי אלא מפני הלויה בלבד. ור"ל שהיה להם לעשות עוד סוכה י"א כדי שילווהו עד לצוק ולא יעמדו מרחוק. שלכן מציין תחת דבורו זה באלא עומד מרחוק. אבל אני אוסיף קימחא ומיא בסייעתא דשמיא. וכך אני אומר שהיה להם לחוש לאיסור תחומין. שלא ילך המשלח חוץ לתחום וכן בחזרה. ומדוע לא עשו לו תקנה ע"י סוכה י"א. כיון דאפשר למיעבד. למה יעבור בחנם. וכ"ש אליבא דמ"ד תחומין דאורייתא:

לכך אני אומר שמצאו להם ראי' מן הכתוב שלא ילכו עמו עד לצוק. ומפשטיה דקרא דאיש עתי משמעו מזומן לכך דווקא. אע"ג דדרשינן מניה נמי מילי אחריני. הא נמי שמעינן מניה כדאיתא בגמרא. ומדקפיד קרא אמזומן. שמע מנה דאין מצותו שלא במזומנים לו (ומשו"ה עכובי נמי מעכב. דכל כמה דאפשר מהדרינן. ודחי נמי טומאה. כדאמרינן נטמא משלחו נכנס לעזרה). ואם אתה אומר ילכו עמו עד הצוק. נראה כאילו כל ההולכים אתו עוסקין בשליחותו של שעיר. (דוגמא לדבר עם שאינו צריך. הא דאמרינן פ"ק דסנהדרין [ד' י' ע"ב] אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה. דוק מעובדא דשמואל הקטן התם ותשכח. ואע"פ שאינה ראי' גמורה זכר לדבר מיהא איכא ודאי):

ותו אית בה טעמא דהקפידו שיעמדו הרואים מעשיו בית המרחק. ולא יביטו עיניהם לראות אם הלבין הלשון אם לא. כדאמרינן מתחל' היה הלשון קשור בפתחו של היכל לא הלבין היו עצבים. התקינו שיהא קושר בסלע וכו'. ואם היו יכולין לילך עמו עד הצוק. עדיין היו עצבין ומה הועילו בתקנתם. ואלו שני טעמים נכונים מאד לענ"ד:

ואולי קרובים הם להיות דבר א' דהא דילפינן מקרא דבעינן דווקא מזומן לשליחתו של שעיר. דילמא היינו נמי טעמיה דקרא. דלא יבואו לראות כבלע והשחית השעיר. ואם ילבין הלשון וק"ל:

והא מני ר"ש היא דדריש טעמא דקרא. דכוות' איתא פירקא קמא דסוטה (דח"א) אין משקין שתי סוטות כאחת שלא יהא לבה גס בחברתה ונפקא לן מדכתיב אותה לבדה וכר"ש. ותנן נמי גבי פרה כהאי גוונא. ומייתינן לה בגמ' דמכילתין (דמב"ב) ואע"ג דבראשונה היו קושרין הלשון באולם. אפ"ה קפיד קרא שלא ילכו עמו לראות מעשיו בדיוק איך נעשה איברים. וכתיב נמי קרא לעתיד לפי שגלוי וידוע לפניו ית' שיגרום החטא. ולא ילבין הלשון כבראשונה. ויצטרכו לקושרו בסלע:

ותו בר מן דין איכא נמי טעמא רבה אחרינא במילתא. דהכי חזי לן בס"ד שהוא כדי שלא לעטר ולהדר דורונו של עזאזל. ע"כ לא יכבדו' עם עז ישראל שנקראין עזין את עם נועז לא יראה כאילו הולכין אחריו לשלחו. ולהוליך מנתו בכבוד ברוב עם. ולא יגיס דעתו כי חזי אמבוהא אבתרי'. לכן מרחוק יעמודו. להראות שלא באו עד הנה כי אם עם המשלח שלא יפחד. בהיותו יחידי ולא תרגז עליו הדרך. אך לא למענו הלכו עמו רק מנגד יראו ובדד ישב במושבו. לא ברוב עם כהדרת מלך במסבו. וילך שובב. מתגרה בשעיר רעהו ונשאר סתום פה שתום העין סגור הלב טרוף הדעת ומעורבב. וזה טעם נאה למראה עיני מביני מדע נחמד להשכיל לברי לבב:

ברם טעמו של הרב בתי"ט הוא דחוק וסברא רצונית. שבשביל מדת תחום שבת. שאין יכולין להגיע עמו. יהא נקרא ארץ גזרה. ובלאו הכי לא. ואע"פ שאין מונע מלילך לשם בחול רק בו ביום בלבד. זה דבר בטל מעצמו. גם מהגמרא לא משמע כוותיה. דמפקי לארץ גזירה למילי אחרנייתא. דפשטיה דקרא הכי הוא ודאי וק"ל. ואף עצם הקושיא כפי הסגנון שהקשה בתי"ט אינה קשה כל כך. שיעשו עוד סוכה י"א ולא יעמדו מרחוק. דמאי נפקא מנה. אי משום המשלח שלא יעמוד לבדו במדבר. אין בכך כלום. מאחר שאינם רחוקים ממנו כמלא עיניו. שהרי משם רואים מעשיו:

משנה לחם

בלח"ש. עם דוגמא בכוס ש"ב דבעי עטור. ואמרינן ר"י מעטר ליה בתלמידים. ועמ"ש מ"ג פ"ג דשקלים.

משנה ז

משנה לחם

פר ושעיר הנשרפין הם פרו. ושעיר החטאת אשר לעם. שדמם טעון הזיה. בפנים. וכבר נתבארו

מעשיהם בדם למעלה. של פר. בפ"ד. ושל שעיר. בפ"ה. ועכשיו מבאר גמר מצותן. בשרפתן והקטרת אימוריהן.

משנה לחם

במקלעות הב"י גרס כמקלעות. בכ"ף.

משנה ח

דורכיות. פירש הרע"ב אבנים גדולות וכ"פ הר"מ מצבות. ורש"י כתב דורכיות בני אדם עומדים כו' וכתב בתי"ט ונראה בעיני לגרוס דרביות בבי"ת ויהיה מלשון דרבנאי עכ"ל: **וכמה** דבר תימה הוא זה לשנות הגירסא. ולפרש פירוש רחוק וזר מאד שאין לו ענין לגמרי ובלי שמירת המשקל כלל. אין ראוי להאריך בביטולו. וכל זה מבלי שום צורך ודוחק. כי קרוב הוא ופשוט אצלי לפרשו. ע"פ הגירסא שלפנינו. מלשון דריכה על דעת כל המפרשים הנז'. וזה לפי שהיו עושין גבשושיות ותלוליות גבוהות. והעומדים עליהם דורכין על במותי אותן התלוליות. ונקראו דורכיות ע"ד מ"ש הר"מ הדרוכות במ"ד פ"ג דתרומות. ולשון דריכה נופל בטוב על העומד במקומות הגבוהים. והרבה בכתוב דורך על במותי ארץ. ועל במותימו תדרוך וזולתם. או הוא מלשון דרך נתיבה. (ולא נמנט משיתוף הוראה הקודמת) לפי שהיו מעמידין אותן על אם הדרך הפונה מירושלים להר:

משנה לחם

בלח"ש התלוליות (ונקראו דורכיות. ע"ד מ"ש הר"מ הדרוכות. במ"ד פרק ג' דתרומות).

משנה לחם

שם ס"פ להר. ומצאתי חבר ללשון זה. בילקוט פ' ויהי בשלח. עה"פ ויוגד למלך מצרים.

משנה לחם

בית חדודו צריך לומר שהוא התחלת המדבר. ומשהגיע לשם. נעשית מצותו. אע"פ שהצוק רחוק שנים עשר מיל.

פרק ז

משנה א

אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא. כתב הרע"ב שמותר ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה עכ"ל:

ואינו מחוור אדרבה נראה בגמרא דלא קאי הכי במסקנא. אלא אסור לצאת בהן במדינה. ואע"ג דמותר במקדש דניתנו בגדי כהונ' ליהנות שלא בשעת עבודה. דווקא הנאה פורתא משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת. אבל ללובשן מתחלה ליהנות מהן שלא בשעת עבודה. ודאי אסור כדמשמע בגמרא דפ' האיש מקדש [ד' נ"ד ע"א]. א"כ הא דהותר כ"ג

לקרות בבגדי בוץ. אי נימא דקריאה לאו עבודה בהחלט. היינו טעמא מפני שכבר הוא לבוש ועומד בהן:

או דילמא אפילו ללבוש בתחלה היה מותר לכ"ג אם אירע שכבר פשטן ואין לו איצטלית לבן משלו. ואפ"ה לא תפשוט מנה בעלמא דמותר ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת העבודה. דקריאה שאני דצורך עבודה היא ומעכבא. משו"ה כעבודה דמיא:

ולפירוש רבותיו של רש"י ז"ל בגמרא דפרק הממונה [ד' ל"ה ע"ב ד"ה ובלבד] אם באיצטלית משלו. קורא צריך למוסרה לצבור. על כרחך צ"ל דהוה סבירא להו דלא סגי דלא קרי בבגדי כהונה. ולדבריהם לא איצטריך תנא דידן לאשמועינן באיצטלית שלו דבעיא מסירה לצבור. דמילתא דפשיטא היא. וקפריש בברייתא התם מה דשביק תנא דמתניתין:

משנה לחם

קורא על פה עמו"ק א"ח סקמ"ג. מ"ש בס"ד.

משנה ג

משנה לחם

ועשה את אילו ואת איל העם הא אתיא אליבא דכ"ע דתרי אילים נינהו. **סתמא** דלא כרבי (בגמרא דריש מכלתין) ולא אשכחן תנא אחרינא דאמר איל אחד הוא.

משנה לחם

ופר העולה בהדייהו.

משנה לחם

ושעיר הנעשה בחוץ מתניתין (כמתקנתא דת"כ. אליבא דר"ע) חסורי מחסרא וה"ק. ושעיר כו'. ואילו ואיל העם ואימורי החטאת היו קרבין כו'. והיינו קרבים. לשון רבים.

משנה ד

נכנס להקטיר ולהטיב תימה בין לדעת התוספת שהקריב תחלה תמיד של בין הערבים. ובין להרמב"ם ז"ל שכבר הקריב אותו קודם הוצאת כף ומחתה. אמאי לא תנינן הכא מנחה וחביתין ויין. ומצי לנקוטינהו נמי בלישנא קלילא. רצוני במלת נסכים הכוללתן כמ"ש לעיל. והא דתנן בפ"ג דקטורת בין הערבים היתה קריב' בין איברים לנסכים. הרי שעד כאן לא קרבו נסכים בסדר זה. ולא שמענו מהם כלום עדיין שהרי לא הוקרבו עם התמיד כלל:

וצ"ע גם על הרמב"ם בפ"ד מהל' יוה"כ שביאר שם כל מעשה עבודות היום. ולא הזכיר כלום ממעשה החביתין והנסכים של בין הערבים ודרכו ז"ל לפרש. ונראה מזה שלא

היתה עבודתן בכ"ג וטעמא לא ידענא. דמאי שנא מעבודות שבגופו של תמיד הערב. שבפירוש הזכירו הרמב"ם שהיה קרב ע"י כ"ג:

משנה לחם

בלח"ש ס"פ ע"י כ"ג. **ולפי** מ"ש בס"ד במהדורא לעיל פ"ב. נתיישב כל זה.

משנה לחם

בכתונת נ"ל שנקראת כתונת על שם השש שנעשית ממנו. וכן כל חלוק הדבוק לבשר. כתונת יקרא מפני כך. לפי שעשוי מפשתן. שנקרא כותנא בארמי.

משנה לחם

בלח"ש (ס"פ ודוק) ובפירוש מסורת ישן מצאתי. שזהו שלא יכול יעקב לגלות הקץ לבניו. מחמת שלא היו אותיות קץ בשמותם.

משנה ה

ומצנפת מהכא מוכח להדיא דהיינו מצנפ' היינו מגבעת דקרא. ושזהו של כ"ג בעצמו. ולא כפירוש ריב"א בתו' דסוכה. (דה"א) ויש לתמוה על התו' שם שדחו פירושו מההיא דפרק הממונה שנוטל מצנפתו. ואישתמיט להו מתני' דהכא. שלא היו צריכין לכך לבקש מהגמרא. דבר שהוא מבואר יותר במשנ' במקומו. גם מה שתירצו התו' דלשון תורה לחוד אינו עולה ע"פ משנתינו זאת וק"ל:

חושן ואפוד. מעשה פיתוחי שמות החושן סידורן ואופן הוראתן. פירש הרע"ב כאן מקצת ממנו ומשל אפוד שתק לגמרי. ובעזה"י אבארם פה כי ראיתי בהם הסתבכות וחילוקים רבים על דעת המפרשים. ונדקדק ג"כ בלשון הרע"ב כל הצריך. ולתועלת המעיין נחלקהו לפרקים ונשיב על ראשון ראשון לפי סדר לשונו:

כתב ז"ל השואל פניו אחורי הכהן והנשאל פניו כלפי הארון עכ"ל נטה בזה אחר דעת הרמב"ם ז"ל שהדין עמו. ולא מהכרח שהכריחו בכ"מ מהגמרא. שכבר ימצא מקום למשיב שישיב. ודעת לנבון נקל שאין לו ממנו ראיה גמורה אבל דבר זה מקרא מלא הוא בידינו ומתורת משה רבינו ע"ה למדה הרמב"ם. שנאמר ושאל לו במשפט האורים לפני ה'. ועל כרחין לא מצינן לפרושי על השם הנתון בין כפלי החושן. כדרך שפירש"י ז"ל בפנים כלפי שכינה הנאמר בגמרא. דא"כ היינו האורים היינו השם. מאי לפני ה'. וזה ברור:

ועוד דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקו' אחר. שכן בקבלה מפורש (בשמואל א' י"ד) כששאל שאול ע"י אחיה ואמר הגישה ארון האלהים כי היה ארון האלהים ובני ישראל. הרי מבואר שאין שואלין כי אם דווקא לפני ארון האלהים. מעתה אין ספק בדבר. ואפריין נמטי למאורן של ישראל הרמב"ם ז"ל שלא הניח דבר גדול וקטן הכלול

בשתי התורות. שלא הביאו בחבורו הקדוש על סדר נכון בשלמות רב כי בו בחר ה' ורצה. והיה בעזרו לעשות ספר כולל שלא יפיל מכל דבריו ארצה:

שוב כתב. רואה אותיות בולטות נגד פניו. פ' כר' יוחנן רביה דר"ל. ואפשר דמ"ד מצטרפות. מודה נמי דבולטות. אע"ג דמצטרפות. ומ"ד בולטות לא ס"ל דמצטרפות וגם בס' הזוהר פ' פקודי עה"פ ויעש את האפוד. נמי ס"ל הכי. ופירש בולטות לפי שהיו שקועות ע"י חקיקה. ובלטו עד שהשוו שקיעת החקיקה:

וע"ש בזוהר טעם למה בכל מקום נמצא שנקראי' האורים ותומים על שם האפוד. כמ"ש כמה פעמים בנביאים אחיה נושא אפוד. ובאביתר נאמר אפוד ירד בידו. ויאמר דוד הגישה האפוד. ובאמת יש להפליא על זה כל מי שעיניו בראשו. ואע"פ שהחושן והאפוד מחוברים ואינם נפרדים והיו לאחדים. מכל מקום תשובת השאלה על ידי האותיות שבחושן היתה. ולא ע"י השמות הכתובים באפוד כלל וכלל. שהרי לא היו באבני האפוד כל האותיות. והשואל היו פניו כלפי אפוד. שהוא על כתפו' הנשאל ואינו רואה את כל מאומ' (ולהוציא מלבו של המתחכם יותר מיכלתו. הוא הראב"ע אשר בדה מלבו ויחפה דברים אשר לא כן על אפוד הנזכר בנביאים. כאילו היה כלי מיוחד מלבד בגדי הקודש. עשוי להודעת העתידות. וישאוהו בני הנביאים. ח"ו):

אבל הענין באמיתתו למדנוהו בהזוהר הקדוש. שלא נזכר החושן משום דאיהו באתכסיא. ואפוד איהו יתיר באתגליא יעויין שם בפ' הנ"ל. והדברים עתיקים ומסורים לנבוני לחש. ולמבין מדעתו ועל כבוד קונו חס וחש:

כתב עוד. לפי שהיו כתובים שם שמות י"ב שבטים. להרמב"ם ז"ל נכתבו כתולדותם :

וצ"ע מנליה הא. דהא בחושן לא כתיב כתולדות'. ויציבא בארעא גיורא בשמי שמיא. כלפי ליא. דמה באפוד דכתיב ביה כתולדותם. כמה מחלוקות יש בדבר. והרמב"ם עצמו לא שמר בהם סדר תולדותם. ששם בני השפחות אחר כל בני לאה. שלא כסדר שנולדו. וכל זה שלא להקדים בני שפחות. ובני רחל שאני דאחרונים הם ואחרון חביב. א"כ מניין לנו מן הסתם לומר כן בחושן שמעשיו סתומים:

על כן אני אומר שלא כיוון הרמב"ם באומרו כתולדותם. כסדר שנולדו. אלא כדרך שנסדרו באבני אפוד. דהתם נמי קרי להו כתולדותם ונבארהו בסמוך בעזה"י. וס"ל דגמרי מהדדי. והוא הדין לענין קריאת שמותם דיהוסף מלא ובנימן חסר. אליבא דרמב"ם באפוד. הכי נמי בחושן. וכדבעינן למימר לקמן בס"ד:

כתב עוד. ושבטי יה זה צריך עיון ביותר מהיכן יצא זה לרמב"ם והרע"ב שהעתיק ממנו. שהרי בגמרא אמרו שבטי ישורן. והרב בכ"מ ז"ל חתר להשיב ולא יצא. ידי חובתו

ותשובתו נשארה מעל יגע ולא מצא. ומאחר שלשון הרמב"ם ז"ל בכל מקום מזוקק ככסף טהור ונקי מכל דופי ושמצה. וכאן נשאר כעיר פרוצה. איני רשאי ליפטר הימנו ולא אצא החוצה:

ואענה אף אני חלקי מה דחזי לי בדעת' קלישתא דרכינא כי קרנא דקמצא. אגב איצצא ואם אולי לא אגיע לסוף דעתו. תכליתה ומלון קצה. דייני אם אפשיר חומה אם לא כולה תעשה מחצה:

וטרם נבוא אל הישוב. נבין תחלה דעתו ז"ל בכתיבת שמות השבטים באבני אפוד. ונעורר כמו כן על ההשגה החזקה שהשיגוהו שם בשם יהוסף שצריך להיות כך מלא עפ"ד הרמב"ם ז"ל. וזה לכאורה נגד המסקנא דגמרא (סוטה דל"ו) דמשמע התם דצ"ל חסר ובנימין מלא. והיאך כתב הוא ז"ל בהיפך:

גם פליאה דעתו בסדר השבטים שסדרן הרב וישם כל בני לאה ראשונים. לפני בני השפחו'. וזה שלא כסדר תולדותם. ודלא כמאן. דלת"ק דהתם יהודה מוקדם. והרמב"ם ז"ל איחרו כסדר תולדתו. גם באלה טרח המבאר בכ"מ ז"ל ולא העלה פנינים:

וראיתי בס' שמע שלמה שהעיר בזה וערבב דבריו. ולא עלה בידו דבר הגון כלל. כתב שני דרכים והן זיבורא ועקרבא. ועד השלישי לא בא. כי בד"א כתב שהרמב"ם פסק כת"ק. וע"כ סובר יהוסף מלא. שכן פירוש שיטת הגמרא אליבא דת"ק. ובסוף כתב בסדר שמות השבטים שהרמב"ם כתבן ע"פ דעת רחב"ג. ומי נתן כח זה להרמב"ם ז"ל לתפוס החבל בשני ראשיו. דאי שמעתיה כמר אזלא בשמות. ליזיל בתריה אף בסידורן. ואי כמר בסידרא. בשמותן נמי לימא כוותיה. ועוד בכל אלה לא הועיל מאומ' דהוי דלא כמר ודלא כמר בסידורן. ולכן לא ראה בש"ש דרך לנטות ימין ושמאל כי אם לפרוץ גדר הנוסחא. ולהטיל מום טעות בספרי הרמב"ם. והחליף דן ונפתלי והעמידן כסדר תולדותן. אבל אי אפשר להטעות כל הספרים. וגם בפירוש המשנה כך כתב הרמב"ם ז"ל. וח"ו להגיה הספרים ככל העולה על הרוח:

ואמנם הדבר ברור ופשוט שהרב ב"ס הנז' טעה מאד בשנותו סדר הרמב"ם הקולע אל השערה ולא יחטא. ובחנם החליף השטה. כי אין מקום להגהתו כלל וכלל. שהרי הרמב"ם מנה כ"ה אותיות לכל אבן. ואיך אפשר זה על פי הגהתו הא בצרי להו תלת מחדא. וטפו להו תלת באידך. ויש להפליא שלא ידע מלשון הרמב"ם והוא בין עיניו:

ואתה המעיין אחוך שמע לי וראה כל דברי הרמב"ם טובים ונכוחים. מיוסדים על אדני פז דרכי הגמרא וסוגיותיה וכללים תלמודיי'. ודעתו עמוקה ורחבה מני ים. וזהו שאף שלפי הנראה לכאורה. עדיין מחלוקת הת"ק ורחב"ג במקומה עומדת. הרמב"ם ז"ל לא

כן ידמה. מדשקיל וטרי תלמודא אליביה דרחב"ג. דמתקיף רנב"י בפשיטות כתולדותם בעינן. והיינו כפירושו של רחב"ג. דמפרש תולדותם אשמות שקרא להם אביהם. דאי כת"ק הא מקיים כתולדותם בסדר שנולדו:

אלא קים ליה לתלמודא דהדר ביה ת"ק לגבי רחב"ג. דמסתבר טעמיה דבני גבירה קודמין לבני שפחות. חוץ מיוסף ובנימין. כי היכי דניהוי בני שפחות באמצע. והא שפיר קאמר להו רחב"ג לרבנן. דאי משום תולדותם. הא אפשר לקיומי פירושה בשמות שקרא להם אביהם. ומשו"ה בקושטא הדר ביה ת"ק בהא. ומודה לרחב"ג בסדר ובפירוש תולדותם דקאי אשמות כנ"ל:

מיהא אכתי איכא בינייהו. ולרש"י טובא איכא. דלת"ק לעולם רק כ"ה על אבן אחת. ולרחב"ג בחדא פשו להו טובא. ובצרן מחדא. ותו איכא נמי הא. דעל אבן שנית כתולדותם כתיב. ולא ראשונה כתולדותם:

לכן נראה להרמב"ם דרך ישר יותר מפירש"י. דכי נימא דקאי ליה ת"ק בשיטתא דרחב"ג. איהו נמי ס"ל כת"ק בהא דכ"ה על אבן אחת. כדס"ל נמי כוותיה במנינא דחמשין כדמוכח בגמרא. וכי פליגי מיהת בכתולדותם פליגי. דלרחב"ג קאי אתרווייהו. ולת"ק אאבן שנית דווקא כדכתיב. דבהא לא משכחינן טעמא דליהדר ביה ת"ק. ומתלמודא נמי לא מוכח מידי:

והשתא דאתינן להכי אתי שפיר סידוריה דרמב"ם. ושם יהוסף מלא על כרחך. רק שעדיין צריך אני למודעי איך יסכים סידרו עם שיטת רחב"ג. דס"ל בני לאה כסדרן. ועל כן בזה נראין דברי בעל ש"ש שנקראין השמות בחיבור שתי האבנים יחד. ובזה אני מודה לו בלי שום צורך לתיקון והגהה. שעד"ז יבואו בני לאה כסדרן בספר שמות. ובבני שפחות לא איכפת לן אם נפתלי קודם לדן. דאהא לא קפיד רחב"ג. דכי קגמר לה למילתיה. היינו דווקא בני לאה כסידרן לחוד. ובני שפחות באמצע דווקא ותו לא:

ותדע דאחר בני לאה לא חייש לסידורא דבני שפחות. ולא לכל מילי יליף מחומש שני. דא"כ בנימין קדים לבני שפחות. אלא דמשם ואילך לא יליף. והך מילתא דניהוי בני שפחות באמצע. הילכתא גמירי לה. ולא מהך קרא קנפיק. וא"כ ליכא קפידא בסידורא דבני שפחות:

והוכרח הרמב"ם לזה כדי לקיים דעת הת"ק בכ"ה על אבן אחת. דלא משכחת להו. אי לא מפכת ומוקמת נפתלי קמי דן. וכדי שלא תהא פלוגתא רחוקה. אלא פסק בהא כת"ק דקאי כוותיה דרחב"ג. ואי משום דליהוו באמצע. כבר פירש הכ"מ דבהכי נמי מקיימינן באמצע כשיוסף מצד זה ובנימין בצד השני:

ומעתה נתבססו דברי הרמב"ם על מכונן. ונפל נהורא במאי דסבירא ליה יהוסף מלא. וממילא שמעת לה ממאי דכתבינן דבהא ודאי פליג תנא קמא דלעולם ס"ל דאבן ראשונה אינה כתולדותם דהכי מוכח קרא. והשתא במאי מוקמ' להא דשנייה כתולדותם ולא ראשונה. אי בסדרן לא ראשונה ולא שנייה כתולדותם. ולא שניהם בחבור יחדיו. כדפרישית ע"פ שיטת הרמב"ם. שדן ונפתלי הוצרכו להתהפך בסדר. כדי למלאות כ"ה אותיות לכל א'. ומה אני מקיים א"כ שנייה כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם. הא על כרחך לא מיתוקם אלא בשם יהוסף שצ"ל מלא ובנימין חסר. השתא דקאי ליה ת"ק בשיטת רחב"ג בפירו' כתולדותם. דהיינו בשמות שקרא להם אביהם. ואי אמרת יוסף חסר הויא לה ראשונה ודאי כתולדותם ואנן בראשונה בעינן דלא כתולדותם:

והשתא ממילא צ"ל בנימן חסר. דמלא אי אפשר דטפית לה חדא. ואי משום לקיומי בשניה כתולדותם. הכי נמי הוי בחסר כמו במלא. כדנימא טעמא בס"ד:

ורנב"י דמתקיף והא כתולדותם בעינן. לכולי עלמא אקשי. והיינו משום דהוה קים ליה דהדרי בהו רבנן. ומודו לרחב"ג בפירוש כתולדותם וכנז'. ואזלא אתקפתיה אליבא דכ"ע. אלא דלא אסיק אדעתיה דלא לכל מילי הדרי בהו. דבהא דשנייה כתולדותם ולא ראשונה. במילתייהו קיימי כמעיקרא. ואיהו מותיב ומפרק לפום מאי דאית ליה דבכולהו מילי אשוו להדדי בסוף. ובעינן נמי בראשונה כתולדות. ולא אפשר ביהוסף. אלא בחסר כשם שקרא לו אביו. להכי דחיק אכנפשיה ומני בנימין מלא להשלים המנין:

אבל באמת אנן לא צריכינן להא. כיון דפרשינן דבהא לא הדר ביה ת"ק. ושפיר אתי יהוסף מלא בראשונה. ואדרבה אי אפשר באופן אחר. דזולת זה אינו מקיים ולא ראשונה כתולדות' דשמעינן מנה דבראשונה צריך להיות שלא כשמות שקרא להם אביהם. וגם כדי למצוא בכיוון כ"ה אותיות. לא משכחת לה אלא ביהוסף מלא ובנימן חסר:

ואע"ג דבלידה כתיב מלא. לא קפדינן. דהא טעמיה דרנב"י כדקאמר. דבכל התורה חסר והכא מלא. והא ליתא די"ז מלאים מנינן במסורת. ושמא רנב"י פליג אמסורה כדאשכחן ליה נמי במעבירם. (בפ' במה בהמה) [ד' נ"ה ע"ב]. משו"ה לא סמכינן אשינויא דיליה. דלא אתמר אליבא דאמת. אלא לפום מאי דהוה סבר דלא פליגי רבנן ורחב"ג וכדאמרן. ולא איצטריך לן כלל:

ותו קרא מסייע ליה לרמב"ם דכתיב עדות ביהוסף שמו. והרי זה כפתור ופרח בתשו' השגה זאת השנית בשם יהוסף. ונתקיימו כל דברי הרמב"ם ז"ל. ונתבארו פרטיהן לנכון. גם במה שתפס הסדר שלא כדברי הת"ק. ולא כסדר שנולדו ולא כסדר חומש שני. ותיתי לי דכי שכיבנא נפק הרמב"ם ז"ל לאפאי דמתריצנא לשמעתיה כהילכתא על יסוד

מוסד עומק דרכי התלמוד. וכן צ"ל גם בדעת רש"י ז"ל על התורה. שחזר בו הת"ק כמו שפירשנו בעזה"י:

ואחר שזכינו לכ"ז. מעתה נבוא לענין ההשג' הקודמת. הנוגע לפי' הרע"ב ז"ל במשנתינו. במ"ש שבטי יה ולא שבטי ישורן:

ואמינא דהא נמי תליא בהך. דלמאי דכתיבנא לעיל להרמב"ם מילי דאפוד וחושן גמרי מהדדי. ובעי נמי כתולדותם. בין בענין סידורן באופן הנזכר. ובין בשמותן. וילד לנו מזה בחושן מחלוקת חדש. שתסבלהו החלוקה כפי הנראה. דלרחב"ג הוא דיש לכתוב שבטי ישורן (או ישראל כדאיתא בירושלמי. שזה דבר אחד הוא במכוון) והטעם לזה על פי מ"ש רש"י בפ' פנחס. שלכן כתוב החנוכי מפני א"ה שמבזין אותן כדאיתא התם. לכך הוצרך הכתוב להטיל להם אות ה"א בתחלת שמותן ויו"ד בסופן. להעיד על יחוסן. וזש"ה שבטי יה עדות לישראל:

נמצינו למידין שצריכין השבטים לשם י"ה. אם כן לרחב"ג דגלי קרא באפוד שלא יכתו' הראובני. ובעי דווקא כשם שקרא להם אביהם. לכן מפני הלעז כשהוצרכו להוסיף תיבות למלאות אותיות הא"ב. הוסיפו שם שבטי ישראל להעיד עליהן. לומר שלכך נכתבו באפוד בלי שם י"ה עליהן. כדי שיהיו נקראים שבטי ישראל. דהיינו כשמות שקרא להם אביהם:

איברא לת"ק דפליג עליה בהא. ולא בעי באבן ראשונה כתולדותם. דמשו"ה כתבו יהוסף שאינו שם שקרא לו אביו. לא אפשר למכתב שבטי ישראל. שאין נקראין כולן בשמות שנתן להם אביהם. וכדי להעיד על כשרותן. יחוייב לכתוב שבטי י"ה. לעדות על כולן. ותו עדות עדות קגמר. כתיב התם עדות ביהוסף. וכתיב שבטי יה עדות לישראל:

וכיון דכתבינן יהוסף כת"ק דפסק הרמב"ם כוותיה כדאמרן. הכי נמי בשבטי יה דאתיא אליביה כדברירנא. דלדידיה לא אפשר לכתוב שבטי ישורן. וע"כ צ"ל שבטי יה. ושם יהוסף נמי הכי קדייק ולכן נמשך הרמב"ם ז"ל בזה אחר שיטתו בשמות האפוד. וס"ל דהא דאית' הכא בגמרא שבטי ישורן. אליבא דרחב"ג אתמר. ולית הילכתא כוותיה ודוק היטב. והם דברים מוטעמים מתוקים. מדבש ונופת צופים במעבה המדע יצוקים. בחונים ומצורפים:

נמצאת כל האלפא ביתא שם. בגמרא דייקינן והא לא כתיב בהו צד"י. ומשנינן אברהם יצחק ויעקב כתוב שם. והא לא כתיב בהו טי"ת:

ולכאורה איכא לאתמוהי דמקשי מעיקר' מצד"י ואיפכא הו"ל לאקשויי מטי"ת ברישא. ותו מחי"ת נמי הו"ל למפרך מקמי אינך. וגם תשובת דבר זה נודע לנו מהזוהר. שפירש

שם שלכך לא היו בשמות שבטים אותיות ח"ט. לפי שלא היה בהם חטא (ונ"ל דהיינו נמי חד טעמא לאותיות צ"ק. שגם הם אינם בשמות השבטים. וזה לפי שהחטאים הולכים לצוק ודוק):

ומשו"ה מתחלה לא ראה להקשות מחי"ת או טי"ת דהוי פשיטא ליה דאינם שם. כדי שלא ימצאו בו אותיות ח"ט. דמשו"ה לא היו באפוד כנז' בזוהר. אבל מאות צד"י פריך שפיר. דעל כרחך היתה שם. שהרי כתוב הצל תציל וכדפירש"י. א"כ הרי ראינו שישנה בחושן ודאי:

וכי משנינן אהא דאברהם יצחק ויעקב כתוב שם נמצא גם אות חי"ת ביניהם. ש"מ דטעמא דאותיות ח"ט ליתא באבני חושן. וכיון שהיו שם לפ"ז כל האותיות חוץ מטי"ת. השתא קשיא ודאי איך לא כתיב שם גם טי"ת. להשלים כל הא"ב וק"ל. מה שיש עוד לדקדק בגמרא זו תמצא בחי' בס"ד:

ורוח הקודש. מודיעה לכהן איך יצרף האותיות עד שיבין. יש לתמוה מה צורך להודעת רוח הקודש לצרף אותיות. מאחר שבולטות ונראין אליו האותיות כגון רדוף והצל תצל או עלה והצלח. הלא נער קטן יקראם וידע לצרפם ויבין משמעותן. ודקאמרינן בגמרא סיוע הוה מסייע בהדייהו. פרש"י שזכותו של כ"ג מסייע לכשתשרה עליו שכינה. ושיהיו בולטות. ולא שע"י זה יבין. דכשבולטות. אפילו מי שאין רוח הקודש שורה עליו יבינם:

וכן נראה מריהטא דשמעתא. מדאותבינן מברייתא דתניא כל כהן כו'. דאלמא דאין צריך לבליטת האותיות. ואם היו בולטות אין צורך לרה"ק. וכן פירש"י ז"ל. וא"כ צ"ע מנא ליה להרע"ב. גם הרמב"ם ז"ל שכתב במראה הנבוא' היו האותיות בולטות. נראה מלשונו שאפילו הבליטה לא היתה ניכרת לכל אדם חזו בו. כי לא נראו כן אלא לכהן ששורה עליו רוח הקודש. ובמראה נבואיי ראם בולטות. י"ל מניין לו דהא מוכח מקושיית הגמרא שהיה נס גשמי מושג לחוש:

וי"ל דלשינויא דמשנינן סיועי מסייע שפיר מצינן לפרושי דכהן צריך לסיועת רה"ק. ועל פיה יבין הבליטה. והרמב"ם ברייתא הכין משמע ליה. דאל"ה שכינה שורה עליו ומדבר ברה"ק תרתי למה לי דתרווייהו חד מילתא נינהו. אלא לאו הכי פירושו. אע"ג דשכינה שורה עליו שהוא נביא. עוד צריך שידבר ברה"ק. כששואלין לפניו באו"ת. וכלומר שבאותה שעה צריך להשראת שכינה. ולא בזכותא לחוד תליא מילתא. לשיהיו האותיות בולטות ושיבין הוראתן. אלא דווקא ע"י מראה הנבואה. רואה ויודע איך יצרף. ומבין משמעותן של דברים והשואל אינו רואה כל מאומה אף אם יביט בחושן. וצריך עכ"פ שהכהן ישיב לו התשובה המבוקשת:

ושמא אפי' היה הנס חושי. לא היו מבינין אותו זולת הכ"ג ע"י רוח הקודש. כי האותיות הבולטות לא היו הן עצמן מורות תשוב' המבוקש. כי אם על הדרך החלוף והתמורה. כמו שתאמר בא"ת ב"ש או באלבם וזולתן. ואין קצה לתכונת התמורות הידועות בשמות. וכדרך שהיו כתובין התיבות מנא מנא תקל ופרסין כדאיתא בסנהדרין. אלא דלא משמע הכי מפירש"י. בהא דמקשי תלמודא והא לא כתיב בהו צד"י וכדפרישנא לעיל. ויש ליישב קצת ודוק:

פרק ח

משנה א

אסור באכילה ובשתייה. כתב הרע"ב אף על גב דבאכילה ושתיה ענוש כרת. משום דבעי למתני שאר עיניין דלית בהו כרת תני אסור. ובתי"ט כתב ע"ז למ"ש דחצי שיעור אסור נמי דאורייתא היה יכול לכתוב דלחצי שיעור תני אסור עכ"ל:

ואני אומר אף על גב דפסק הרע"ב ז"ל כר"י בחצי שיעור. מ"מ ניחא ליה טפי לאוקמא למתני' הכי דאתיא ככ"ע. ואליבא דר"ל נמי מיתוקמא מתני' כפשטא. דבאכילה ושתייה איסורא הוא דאיכא כרת ליכא. כגון בחצי שיעור. ומאי אסור מדרבנן. וכוונת הרע"ב ליתן טעם אמאי לא נקט חומרא דאכילה ושתייה. דהא משכחת בהו כרת. ולא נקט אלא קולא דידהו. דהיינו איסור גרידא ומתרץ אגב הני שאר עיניין דלית בהו אלא איסורא בלא כרת. תני נמי אכילה ושתייה דכוותייהו. דמיירי בגוונא דלית בהו אלא איסורא בלחוד. למר כדאית ליה מן התורה ולמר מדרבנן:

ובאמת נראה דאע"ג דשינויא דשנינן בגמרא מאי אסור מדרבנן שינויא דחיקא הוא קצת. מ"מ נחזי אנן אליבא דר"י דמוקים למתניתין אסור מן התורה נמי לא אתיא שפיר. דקשיא לי בגווה לישנא דמתני' דתני אכילה. ואכילה בכזית בכל דוכתא. ואי אמרת משום דחצי שיעור אסור מן התורה. מאי איריא אכילה. אפילו בציר מכזית דלאו אכילה הוא. נמי אסור. דהא ודאי מילתא דפשוטא היא. דלר"י חצי שעור לאו דווקא. ואפי' כל שהו במשמע:

ולא עוד אלא שנלע"ד אף ר"ל לא נחלק בזו. רצוני בכזית אע"ג דבצר ליה שיעורא דככותבת. ולא פליג עליה דר"י בחצי שיעור. אלא בפחות מכזית. דס"ל לר"י נמי דאסור מן התורה. בהא פליג ר"ל. וכדאמר טעמא דבעינן אכילה באיסור תורה. ואכילה שיעורה בכזית. הא מיהא בכזית איהו נמי מודה דאסור מן התורה. ואפילו ביוה"כ דלא כתיבא

אכילה. ובעינן יתובי דעתא. היינו דווקא למיקם עלה בכרת. אבל כזית כיון דאכילה חשובה היא בכל מקום. גם ר"ל יודה שאסורה מן התורה:

ולפ"ז הכי שפיר טפי לאוקמה למתני' כפשטה ואליבא דתרווייהו. דבכזית שניהם שוין. ודווקא אכילה דכזית. (ולא פחות ממנו) דומיא דאינך דאסירי מדאורייתא. והרע"ב לכך נתכוין. למימרא דאכילה ושתייה דמתני' דאיסורא לחוד הוא. אלא דיהיב טעמא אמאי לא אשמועינן חומרייהו. וכנז' והוא נכון לע"ד:

משנה ג

משקין שאינן ראויים לשתייה. ושתה ציר ומורייס. כתב תי"ט ז"ל הרמב"ם כתב כגון ציר וכן העתיק הטור עכ"ל:

כנראה שדעתו לגרוס כך במשנה. ואין צורך כלל. גם לענ"ד אין הפירוש כן. אלא תרי מיני נינהו. ולפי העתקה הנז' נמי תקשי אמאי איצטריך לפרושי במשקין טפי מבאוכלין:

אלא הנכון דאשמעינן תרתי גווני משקין. ולא זו אף זו קתני. מעיקרא תני משקין שאינן ראויין. ואין החיך נהנה מהן מחמת מרירותן. כמו מי רוש וכיוצא דומיא דאוכלין. ותני תו משקין ראויין. אלא שאינן לשתייה. רק לטיבול. ותרוייהו צריכי. דאי אשמעינן רישא. משום דאינ' ראויים כלל. אבל ציר ומורייס דחזו והחיך נהנה מהם. אימא לחייב. קמ"ל כיון דאין דרך הנאתן בכך. בטלה דעתו. ואי אשמעינן סיפא דפטור. הוה אמינא באין ראויין לגמרי. איסורא נמי ליכא. צריכא למיתני בתרווייהו פטור אבל אסור. והאי דלא תני הכי נמי תרי גווני באוכלין. משום דהך בתרא באוכלין לא שייך וק"ל:

משנה ו

משנה לחם

החושש בגרונו לשון רע"ב החושש בשניו. וכן נראה מדברי הפוסקים. שכך היא הגירסא. **ולא** כמ"ש לפנינו בספר משניות עם תי"ט. בגרונו. **והכרח** הוא לשנות הגירסא. או עכ"פ צריך לפרשה כך. דאל"ה קשיין פסקי אהדדי. דהא התם בגמרא דפרק כיצד מברכין. מתנינן בהדיא החושש בגרונו לא יערענו (אפילו) בשמן בשבת. ואילו הכא תנן איפכא. דאפילו סם גמור שרי להטיל לו לכתחלה. וקיי"ל כתרוייהו. דליכא למפלג עלייהו. הא ודאי שינוי גירסא או חילוף פתרון הלשון. איכא בינייהו. עמ"ש בס"ד במו"ק א"ח סשכ"ט.

משנה ט

אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים. מי מטהר אתכם. נר' שר"ע בא לומר שני דברים הא' לפני מי אתם מיטהרין. כלומר הא ניחא בזמן שבית המקדש קיים. ואקרא דמייתי לעיל קאי. דכתיב לפני ה' תטהרו. וקאמר דאשריהם כשהם נקראים

ישראל. שמורה ששכינה שרוייה עליהם. אז הדבר ידוע לפני מי אתם מיטהרין. (ובס"ת מ"י נקרא אימא עילאה כמד"א מי ברא אלה. והוא רחובות הנהר המטהר ע"י תשובה. תשוב"ה ודאי והדברים עתיקים) ככתוב לפני ה' תטהרו:

אבל מי מטהר אתכם סתמא. דהיינו בגלות שאינכם לפני ה' בבית מקדשו. וכאילו אינו מייחד עתה שמו עליכם. לעיני הגוים. לזה אמר אביכם שבשמים. ירצה אע"פ שעלה וישב לו בשמים הרי אביכם הוא. ויש לו יחס והצטרפות עמכם. כהצטרף האב אל הבן ע"י שכינתו שאינה זזה מכם כלומר שהרי אעפ"כ שכינה עמהם בגלות:

ולכן הביא שני פסוקים. א' וזרקתי עליכם מים טהורים. שהוא נאמר על זמן הגאולה. בשוב השכינה עם ישראל מהגלות למקומה. כי אז נעשה ממקוה שיעור קומה שלימה דוק. ועוד הביא הכתוב מקוה ישראל. להורות על טהרת ישראל ע"י השכינה בגלותם. שזה הכתוב מקוה ישראל מושיעו בעת צרה. על דור הגלות נאמר. כדכתיב בתריה למה תהיה כגר בארץ כגבור לא יוכל להושיע. שנתקיים בגלות החל. שהשיב ימינו אחור. עם היות ידו נטויה עלינו.. (והיינו מקו"ה שאין השם שלם) והמשכיל יבין וידום:

אמנם יקשה קצת על דרכינו זה. דאדרבה משמע בדוכתי אחריני דאע"ג דשכינה עמהן. מ"מ הם בטומאתן. כדמוכח לכאורה מהא [יומא ד' נ"ז ע"א] דאהדרו להההוא מינא. דאמר השתא ודאי ברי טמאין אתון דכתיב טומאתה בשוליה. ומאי אהדרו ליה כ' השוכן אתם בתוך טומאתם. הא אע"ג דשוכן אתם טומאתם היא:

איברא דאיכא למידק בההיא נמי. דאמאי דאקשי ההוא מינא. לא אהדרו ליה מידי דהוכיח שהן טמאים. ובהא אודו ליה. דהכי כתיב בתוך טומאתם. אלא כך פירושו שהמין ר"ל ישראל טמאים הם בגלותם. מדכתיב טומאת' בשוליה ומהדרינן ליה אי הכי היינו דכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם. וכי אפשר לשכון כבוד ה' עם הטמאים. אלא ודאי טמאים לא מיקרי אפילו בגלות. רק טומאתם היא שלא נתפרשה מהם לגמרי בגלות:

וזה לפי שיש שני מני טומאות. והאחת אינה טומאה בהחלט. אלא נקרא לא טהור ואיננו טמא. כי כל הטומאות שהם טומאות ממש. הן נטהרות בטבילה חוץ מטומאת מת שצריכה הזאה. וצריך להזות אחר הטבילה. וקיי"ל אין טבול יום טמא. א"כ עתה בגלותינו שאין לנו אפר פרה ואי אפשר ליטהר מטומאת מת בלבד שהיא רק מקרית. משא"כ מהטומאה העצמית ודאי נטהרין אנו לעולם ע"י טבילה ע"כ נקרא הוא ית' שוכן בתוך טומאתם. ולא בתוך טמאים. כי הטומאה אינה דבוקה בהם. והכי פירושא

דטומאתה בשוליה. לומר שאינה עצמית בה. רק חונה סביבותיה בשוליה ודוק. ולזה לא תמצא שנקראין ישראל טמאים בהחלט:

והשתא אתי נמי שפיר לישנא יתירא דמתני'. דמה מקוה מטהר את הטמאים פשיטא ואלא טהורים מטהר. ומסתייה דלימא מה מקוה מטהר ותו לא. אלא משום דהך קרא מקוה ישראל. מייתי לגלויי אטהרתן של ישראל. ע"י השכינה ששרוייה עמהן בגלותן כדפרישנא. הדר מקשי לנפשיה איך אפשר לומר כן. שאף בגלותן מטהר את ישראל. דהא כתיב השוכן אתם בתוך טומאתם. דמוכח דאינו מעביר את הטומאה. על זה השיב דמ"מ שפיר ילפינן מהך קרא. דבגלות עושה מעשה מקוה:

ודומיא דמקוה מה מקוה מטהר את הטמאים הגמורים. אבל לשאינם טמאים ממש אינו מטהר מכל וכל. (לא כהזאת מי חטאת. שמטהר אף את שאינם טמאים. כגון טבולי יום ומעורבי שמש. דאינם טמאים. ומטהרתן לגמרי. ומפני כך נקראים מים טהורים. משא"כ לטמאים שלא טבלו לא מהניא מידי) כך בגלות. הקב"ה מטהר את ישראל. שיצאו מכלל טמאים. אעפ"י ששרויים בתוך טומאת מת וח"ל. ומחמת זה אינן טהורים. שאין טהרה גמורה כי אם על ידי זריקת מים טהורים. כשיהיה מקור נפתח לחטאת ולמי נדה. שיהא לעתיד במהרה בימינו. ודוק היטב. כי דרך רמז ודרש דיברנו כאן והמשכילים יבינו. ישמע חכם ויוסיף לקח. ולמבינים הם דברים אהובים כולם ברורים:

סליק פרק יום הכפורים. והדרן עלך מסכת יומא:

והאל יתברך בחסדיו יראנו בנחמה. יטהרנו מחטאתינו. ינקנו משגיאות קלים וחמורים. אל יזכור את אשר העוה עבדו ויסלח לי כל חטא ואשמה. אגילה ואשמחה בחסדו ואשיר בשירים. אודה יה ונפשי תהללנו. כי אותו תהלל כל הנשמה. אשר הפליא לעשות עמדי. אביעה לדור דורים. והוא יתי יזכני לעמול יום ולילה בעבודתו הנעימה. ללון בעמקי הלכה לצלול במי ים התלמוד האדירים. ולהעלות מתוכו פנינים לשם שבו ואחלמה. לשבץ משבצות מאבנים יקרים. מלואת אבני פוך ורקמה. ויעזרני לגול האו"ן מעל פ"י הביאו"ר. ולפרש היטב כל דבר הקשה במסכת הנמשכת. ופרק סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה:

משנה לחם

עד שירצה הכא ודאי. שירצה מהנוסף גרסינן. מלת את. לעדה. **ואילמלא** היה זכור את זאת הרב"י ז"ל (ססשל"ד) בי"ד. אז לא היה צריך לטרוח בכך. איך היא הגירסא בלשון הטור שם. **אבל** מ"מ לענ"ד בכדי טרח. ע"ש במו"ק. ובלח"ש ס"פ החובל מ"ש שם בס"ד.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ ודוק. נ"ב (ועיין תקון עשרים (דמח"ב) בהגהת אות אמת. ובגוף ספר התקונין. תקון שבע ושתין דקא"ב).